

SÉNAT DE BELGIQUE**BELGISCHE SENAAT**

SÉANCE DU 20 DÉCEMBRE 1938.

VERGADERING VAN 20 DECEMBER 1938.

Rapport de la Commission de l'Instruction Publique chargée d'examiner le Budget du ministère de l'Instruction Publique pour l'exercice 1939.

Verslag uit naam van de Commissie van Openbaar Onderwijs belast met het onderzoek van de Begroting van het Ministerie van Openbaar Onderwijs voor het dienstjaar 1939.

(Voir les nos 5-VIII et 19 du Sénat.)

(Zie de nos 5-VIII en 19 van den Senaat.)

Présents : MM. VERMEYLEN, président; CATTEAU, DE FRAIPONT, DEMARRÉ, DE NAUW, DE SMET (P.), DUBOIS, HANQUET, HANS, RENARD, ROMBAUT, RUTTEN, Mme SPAAK, MM. VANDERPOORTEN, VERBIST, VERGEYLEN, YERNAUX et MATAGNE, rapporteur.

TABLE DES MATIERES.

INHOUD.

	PAGES
CHAPITRE PREMIER.	
<i>Physionomie générale du Budget . . .</i>	3
CHAPITRE II.	
<i>Enseignement primaire :</i>	
1. Plan d'études	8
2. Examens de sortie	8
3. Semaine anglaise	12
4. Vœu	13
CHAPITRE III.	
<i>Enseignement normal :</i>	
1. Culture générale	13
2. Surmenage	13
3. Diplômes spéciaux et maîtres d'études	14
4. Examens d'admission	14
5. Examens de sortie	14
6. Vœu	17

	BLADZ.
EERSTE HOOFDSTUK.	
<i>Algemeen uitzicht der Begroting . . .</i>	3
HOOFDSTUK II.	
<i>Het lager onderwijs :</i>	
1. Studieplan	8
2. Uitgangsexamen	8
3. Engelsche week	12
4. Wensch	13
HOOFDSTUK III.	
<i>Normaal onderwijs :</i>	
1. Algemeene Cultuur	13
2. Overwerk	13
3. Bijzondere diploma's en studie-meesters	14
4. Toegangsexamen	14
5. Uitgangsexamen	14
6. Wensch	17

(2)

CHAPITRE IV.

Prolongation de la scolarité 17

CHAPITRE V.

Enseignement moyen :

1. L'enseignement de la deuxième langue nationale 19

2. Réforme de l'enseignement moyen. 20

Le minerval 22

4. Vœux 29

CHAPITRE VI.

Enseignement technique :

1. Des vœux 29

2. Lenteurs 31

3. Ecoles de service social 32

CHAPITRE VII.

A l'Université 37

CHAPITRE VIII.

Divers :

1. Œuvres post-scolaires 37

2. Bibliothèques publiques 38

3. Pour les professeurs de musique. 40

4. Pour les Musées. 41

5. Inspection des Académies de peinture 42

6. Prix Ysaye 42

HOOFDSTUK IV.

Verlenging van den schoolplicht . . . 17

HOOFDSTUK V.

Middelbaar onderwijs :

1. Het onderwijs van de tweede landstaal 19

2. Hervorming van het middelbaar onderwijs 20

3. Het schoolgeld 22

4. Wenschen 29

HOOFDSTUK VI.

Technisch onderwijs :

1. Wenschen 29

2. Traagheden 31

3. Scholen voor maatschappelijk dienstbetoon 32

HOOFDSTUK VII.

Op de Universiteit. 37

HOOFDSTUK VIII.

Allerlei :

1. Naschoolsche werken 37

2. Openbare bibliotheken 38

3. Voor de muzikleeraars 40

4. Voor de musea 41

5. Inspectie der academies voor schilderkunst 42

6. Prijs Ysaye 42

MESDAMES, MESSIEURS,

CHAPITRE I.

Physionomie générale du Budget.

Le budget de 1939 du Ministère de l'Instruction Publique accuse une augmentation de 46,630,596 francs par rapport à celui de 1938. On trouvera ci-après un tableau indiquant le montant total des crédits demandés pour chacun des chapitres du budget de 1939 par rapport au montant des crédits alloués, en 1938. Les principales causes d'augmentation seront ensuite sommairement analysées.

	Crédits demandés pour 1939 — <i>Kredieten</i> <i>gevraagd voor</i> 1939 —	Crédits alloués pour 1938 — <i>Kredieten</i> <i>verleend voor</i> 1938 —
I. Crédits de personnel. — <i>Uitgaven voor personeel</i>	988,637,324	961,136,290
II. Crédits de matériel. — <i>Uitgaven voor materieel</i>	52,450,075	38,733,755
III. Crédits de subventions. — <i>Toelagen</i>	178,897,475	172,044,733
IV. Crédits d'acquisitions artistiques. — <i>Artistieke aankopen</i>	1,575,000	2,000,000
V. Crédits de secours. — <i>Hulpgelden</i>	354,000	310,500
VI. Crédits de dépenses diverses. — <i>Allerlei uitgaven</i>	60,000	600,000
VII. Crédits de dépenses exceptionnelles. — <i>Uitzonderingsuitgaven</i>	12,986,500	13,504,500

CHAPITRE I.

Crédits de personnel.

La comparaison du montant de ces crédits avec celui de 1938 fait apparaître une augmentation de 27,501,034 francs, due principalement :

1° aux promotions et augmentations périodiques de traitements; celles-ci se chiffrent par 5 millions pour les instituteurs seuls;

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

EERSTE HOOFDSTUK.

Algemeen uitzicht der begrooting.

De begrooting van 1939 van het Ministerie van Openbaar Onderwijs boekt een verhooging met 46,630,596 frank tegenover deze van 1938. Hieronder vindt men een tabel met opgave van het globaal bedrag der kredieten aangevraagd voor ieder hoofdstuk van de begrooting van 1939, vergeleken bij het bedrag der kredieten toegekend in 1938. Vervolgens zullen de bijzonderste oorzaken van verhoging bondig worden onderzocht.

	Crédits demandés pour 1939 — <i>Kredieten</i> <i>gevraagd voor</i> 1939 —	Crédits alloués pour 1938 — <i>Kredieten</i> <i>verleend voor</i> 1938 —
--	--	---

EERSTE HOOFDSTUK.

I. — *Kredieten voor personeel.*

De vergelijking van het bedrag dezer kredieten met dit van 1938 toont een verhoging aan met 27,501,034 frank, die hoofdzakelijk is te wijten :

1° aan de bevorderingen en periodieke weddeverhogingen; deze bedragen 5 miljoen voor de onderwijzers alleen;

2° à l'application de la loi du 5 juin 1937 supprimant le grade de professeur extraordinaire dans les Universités de l'Etat et incorporant les chargés de cours dans le cadre des professeurs ordinaires. En effet, sous l'ancien régime de la loi du 15 juillet 1849, le nombre de professeurs était très strictement limité. Pour pouvoir nommer un professeur il fallait qu'il y eut une place vacante (soit par le décès d'un titulaire, soit par son admission à l'éméritat). Il ne pouvait être nommé à Gand que 76 et à Liège que 77 professeurs. Ils jouissaient d'un traitement de 50,000 à 75,000 francs.

La loi du 5 juin 1937 a rendu le nombre de professeurs illimité : chaque chargé de cours ayant 3 heures de cours par semaine, 4 ans d'enseignement et une activité scientifique remarquable peut devenir professeur ordinaire. En outre, les professeurs d'institut sont pratiquement mis sur le même pied que les professeurs de faculté.

En fait, à l'heure actuelle, l'on compte, à l'université de Gand, au lieu de 76, environ 115 et, à l'université de Liège, au lieu de 77, environ 110 professeurs.

Il en résulte une certaine augmentation des dépenses, tant au point de vue de l'attribution du traitement qu'en fait d'indemnités pour heures supplémentaires.

3° à l'augmentation de l'effectif de certains établissements d'enseignement moyen de l'Etat, à la création d'écoles nouvelles (13 millions) et à la mise à charge du budget de l'Etat du salaire d'un certain nombre d'hommes de peine qui étaient payés antérieurement sur les budgets communaux (loi du 17 juin 1937) ; cette loi a nécessité également un renforcement du personnel de l'Administration centrale ;

4° à l'augmentation du nombre de classes dans l'enseignement primaire

2° aan de toepassing der wet van 5 Juni 1937, houdende afschaffing van den graad van buitengewoon hoogleeraar aan de Rijksuniversiteiten en inschakeling van de docenten in het kader der gewone hoogleeraren.

Immers, onder het vroeger regime der wet van 15 Juli 1849, was het aantal hoogleeraren streng beperkt. Om een hoogleeraar te kunnen benoemen, moest er een plaats openvallen (hetzij door overlijden van den titularis, hetzij door zijn toelating tot het emeritaat). Te Gent konden er enkel 76 en te Luik 77 hoogleeraren worden benoemd. Zij genoten een wedde van 50,000 tot 75,000 frank.

De wet van 5 Juni 1937 heeft het aantal hoogleeraren onbeperkt gemaakt : ieder docent, die drie uren les geeft per week, die vier jaar onderwijs telt en een merkwaardige wetenschappelijke bedrijvigheid bezit, kan gewoon hoogleeraar worden. Bovendien worden de professoren van de instituten practisch op gelijken voet gesteld met de faculteitsprofessoren.

In feite telt men op dit oogenblik aan de Universiteit te Gent in stede van 76 ongeveer 115 en aan de universiteit te Luik in stede van 77 ongeveer 110 professoren.

Hieruit volgt een zekere verhooging van uitgaven zoowel in opzicht van de toekenning van de wedde als op het stuk van vergoeding voor bijkomende uren ;

3° aan de verhooging van de getalsterkte van sommige Rijksmiddelbare onderwijsinstellingen, aan de oprichting van nieuwe scholen (13 millioen) en aan het uittrekken op de Staatsbegrooting van het loon van een zeker aantal dienstlieden die vroeger betaald werden op de gemeentebegrotingen (wet van 17 Juni 1937) ; deze wet heeft eveneens een versterking van het personeel van het hoofdbestuur noodzakelijk gemaakt ;

4° aan de verhooging van het aantal klassen in het lager onderwijs en

et à la régularisation de certains traitements (3,500,000 francs);

5° à l'extension du cadre organique de quelques services et établissements : administration de l'enseignement technique, Observatoire royal, Institut météorologique, Musée d'Histoire Naturelle, Archives du Royaume, Universités de l'Etat, Ecole Industrielle supérieure de Gand, Ecole de médecine vétérinaire de Cureghem, Instituts agronomiques de Gembloux et de Gand;

6° à l'augmentation du nombre d'agents jouissant d'un traitement de disponibilité.

CHAPITRE II.

Crédits de matériel, de frais de voyages et de vacations.

L'augmentation des crédits de ce chapitre par rapport à ceux de 1938 atteint 13,716,320 francs, nonobstant un effort exceptionnel de compression. Elle est due à la hausse des prix en général et surtout au développement des enseignements supérieur et moyen. Elle est absorbée, à concurrence de 13 millions, par les crédits destinés à l'application de la loi du 17 juin 1937 mettant à charge de l'Etat, à partir du 1er janvier 1938, les dépenses de locaux et de matériel des établissements d'enseignement moyen de l'Etat.

Il n'avait été prévu pour cet objet que 3 millions au budget de 1938; mais ce crédit n'était destiné à couvrir que les dépenses du 1er trimestre de cet exercice. Un crédit supplémentaire de 12 millions est inscrit dans le document n° 245, déposé sur le bureau du Sénat.

CHAPITRE III.

Crédits de subventions.

Ce chapitre accuse, au total, une majoration de 6,852,742 francs, en

aan de regularisatie van sommige wedden (3,500,000 fr.);

5° aan de uitbreiding van het organiek kader van enkele diensten en instellingen : bestuur van het technisch onderwijs, koninklijk observatorium, meteorologisch instituut, natuurhistorisch museum, Rijksarchief, Rijksuniversiteiten, hogere nijverheidsschool te Gent, veeartsenijschool te Curegem, landbouwinstituten te Gemblours en te Gent;

6° aan de verhooging van het aantal bedienden die een beschikbaarheidswedde genieten; .

HOOFDSTUK II.

Kredieten voor materieel, voor reiskosten en vacatiegelden.

De verhooging der kredieten van dit hoofdstuk vergeleken bij deze van 1938, bereikt 13,716,320 frank, niet-tegenstaande een buitengewone inspanning voor bezuiniging. Deze verhooging is te wijten aan de stijging der prijzen in het algemeen en vooral aan de uitbreiding van het hoger en van het middelbaar onderwijs. Zij wordt voor een bedrag van 13 miljoen opgeslorpt door de kredieten bestemd voor de toepassing der wet van 17 Juni 1937 waarbij, vanaf 1 Januari 1938, de uitgaven voor lokalen en voor materieel der Staatsmiddelbare onderwijsinstellingen ten laste van den Staat worden gelegd.

Daarvoor werd er op de begrooting van 1938 slechts 3 miljoen voorzien, maar dit krediet was enkel bestemd om de uitgaven van het eerste kwartaal van dit dienstjaar te dekken. Een aanvullend krediet van 12 miljoen wordt voorzien in *Stuk* n° 245 van den Senaat.

HOOFDSTUK III.

Kredieten voor toelagen.

Dit hoofdstuk boekt in totaal een verhooging met 6,852,742 frank on-

dépit des réductions apportées à de nombreux postes.

Cette majoration est due principalement à deux causes :

1° *Enseignement supérieur* : l'aggravation des charges des Universités de l'Etat entraîne automatiquement l'augmentation des subventions aux Universités libres, par l'application de la loi du 23 juin 1930 (voir les articles 16-2, 16-3 et 16-4 du budget);

2° *Enseignement technique* : le développement de cet enseignement nécessite de nombreux dédoublements de classe et des agrégations nouvelles (voir l'article 16-10 du budget).

CHAPITRE IV.

Acquisitions d'œuvres d'art.

Ce chapitre est en diminution de 425,000 francs, l'effort de compression ayant porté également sur ce chapitre du budget, lequel est destiné à des acquisitions d'œuvres de réelle valeur mais non à des encouragements à l'art.

CHAPITRE V.

Secours.

Augmentation de 43,500 francs.

La modification du libellé de l'article 21 permettra de secourir l'épouse d'anciens fonctionnaires, employés, instituteurs ou agents payés sur salaires.

Le crédit destiné à l'octroi de secours aux artistes et savants a été augmenté de 20,000 francs, en raison de la crise qui les atteint spécialement.

CHAPITRE VI.

Dépenses diverses.

Diminution de 540,000 francs, due, notamment, à la disparition du crédit inscrit au budget de 1938 pour le rem-

danks de verminderingen toegebracht aan talrijke posten.

Deze verhooging is hoofdzakelijk te wijten aan twee oorzaken :

1° *Hooger onderwijs* : de stijging van de lasten der Rijksuniversiteiten brengt automatisch de verhooging mede van de toelagen aan de vrije Universiteiten bij toepassing van de wet van 23 Juni 1930 (zie de artikelen 16-2, 16-3 en 16-4 van de begrooting);

2° *Technisch onderwijs* : de uitbreiding van dit onderwijs vergt talrijke klasverdubbelingen en nieuwe aannemingen (zie artikel 16-10 van de begrooting).

HOOFDSTUK IV.

Aankopen van Kunstwerken.

Dit hoofdstuk boekt een vermindering met 425,000 frank, daar de bezuiniging zich insgelijks deed gevoelen op dit hoofdstuk van de begrooting dat bestemd is voor aankopen van werken van echte waarde, maar niet voor aanmoediging van de kunst.

HOOFDSTUK V.

Hulpgelden.

Verhooging met 43,500 frank.

De wijziging van het opstellen van artikel 21 zal toelaten hulpgeld te verlenen aan de echtgenooten van gewezen ambtenaren, bedienden, onderwijzers of agenten betaald op loon.

Het krediet bestemd voor het verlenen van hulpgelden aan kunstenaars en geleerden werd met 20,000 frank verhoogd, gelet op de crisis die dezen bijzonder treft.

HOOFDSTUK VI.

Verschillende uitgaven.

Vermindering met 540,000 frank die vooral te wijten is aan de verdwijning van het krediet uitgetrokken op de

boursement aux communes, sièges d'établissements d'enseignement moyen, du minerval supplémentaire exigé des élèves des localités environnantes.

Le maintien de ce crédit ne se justifie plus par suite du vote de la loi du 17 juin 1937.

CHAPITRE VII.

Crédits pour dépenses exceptionnelles.

La nature des dépenses de cette rubrique a permis des suppressions et des réductions importantes.

Aussi, malgré l'inscription des crédits nouveaux détaillés ci-dessous, le total du chapitre est-il en diminution de 518,000 francs.

Art. 51. — Ecole de médecine vétérinaire française . . . fr. 116,000

Art. 55. — Conférences diplomatiques pour la révision de la convention de Berne et pour la préparation d'une conférence universelle sur le droit d'auteur. . . 440,000

Art. 57. — Koninklijke Vlaamsche Academie voor wetenschappen, enz. (dépenses de toute nature. . . 300,000

Art. 58. — Académie belge à Rome (dépenses de personnel, de matériel et de toute nature) . . . 200,000

Art. 59. — Conseils culturels (dépenses de toute nature) . . . 200,000

begrooting van 1938 voor de terugbetaling aan de gemeenten, waar een middelbare onderwijsinstelling is gevestigd, van het bijkomend schoolgeld gevorderd van de leerlingen der omliggende gemeenten.

De handhaving van dit krediet is niet meer gewettigd ten gevolge van de goedkeuring der wet van 17 Juni 1937.

HOOFDSTUK VII.

Kredieten voor buitengewone uitgaven.

De aard der uitgaven van deze rubriek heeft aanzienlijke afschaffingen en verminderingen mogelijk gemaakt.

Ook, ondanks de uittrekking van nieuwe kredieten welke hieronder omstandig worden aangegeven, boekt het totaal van dit hoofdstuk een vermindering met 518,000 frank.

Art. 51. — Staatsschool voor het Fransch veeartsenijonderwijs, fr. 116,000

Art. 55. — Diplomatieke conferenties voor de herziening van de Overeenkomst van Bern en voor de voorbereiding van een universele overeenkomst omtrent het auteursrecht. . . 440,000

Art. 57. — Koninklijke Vlaamsche Akademie voor Wetenschappen, enz... (uitgaven van allen aard) . . 300,000

Art. 58. — Belgische Akademie te Rome (uitgaven voor personeel, materieel en allerhande uitgaven) . . 200,000

Art. 59. — Cultuurraden (uitgaven allerhande) . . 200,000

CHAPITRE II.

Enseignement primaire.

Dans une première note remise à votre rapporteur, un membre de la Commission émet les idées suivantes :

I. — **Plan d'études.**

1° Le « plan d'études » appliqué à l'école primaire renferme des nouveautés et des faiblesses, au double point de vue de la matière et de la méthode. Il conviendrait donc de le mettre au point, en tenant compte des résultats acquis.

Le Conseil de perfectionnement, qui n'a jamais été consulté au sujet du nouveau programme, paraît indiqué pour cette tâche.

2° Pour restituer au 4e degré son caractère terminal, il conviendrait de réformer son programme, en tenant compte du « plan d'études » élaboré pour les trois autres degrés.

* * *

Dans une deuxième note, le même membre s'intéresse :

II. — **Examens de sortie.**

1° Aux examens de sortie de l'école primaire : il signale que ces examens, organisés par le Pouvoir central, ne sont pas obligatoires et il constate que bien des écoles n'y envoient pas leurs élèves par suite de l'insuffisance de leur préparation. Les questions posées à ces épreuves sont rédigées par les inspecteurs d'un même principalat.

L'honorable sénateur regrette que, malgré les sommes considérables dépensées pour l'enseignement primaire, l'État ne dispose pas de moyens suffisants pour contrôler le rendement de cet enseignement : les inspecteurs sont

HOOFDSTUK II.

Het lager onderwijs.

In een eerste nota die uw verslaggever ter hand gesteld werd, drukt een commissielid de volgende gedachten uit :

I. — **Studieplan.**

1° Het studieplan in toepassing op de lagere school, bevat nieuwigheden en zwakheden, zoo onder oogpunt van stof en methode. Het zou dus noodig zijn, het te herzien, rekening houdend met de verworven uitslagen.

De Verbeteringsraad, die ter zake nieuw programma nooit geraadpleegd werd, lijkt voor deze taak aangewezen.

2° Om aan den 4^{en} graad zijn karakter van eindgraad terug te geven, diende zijn programma hervormd te worden, in het licht van het studieplan der eerste drie graden.

* * *

In een tweede nota handelt hetzelfde lid over :

II. — **Uitgangsexamens.**

1° De uitgangsexamens van de lagere school : Hij wijst er op dat deze examens, ingericht door het hoofdbestuur, niet verplichtend zijn en hij stelt vast dat talrijke scholen er hun leerlingen niet naartoe sturen uit hoofde van hun ontoereikende voorbereiding. De vragen die tijdens deze proeven gesteld worden, worden opgesteld door de opzieners van eenzelfde hoofdschooltoezicht.

De geachte senator betreurt dat, ondanks de aanzienlijke sommen die voor het lager onderwijs uitgegeven worden, de Staat niet over voldoende middelen beschikt om na te gaan wat dit onderwijs heeft opgeleverd : de

surchargés de travail administratif, chacun d'eux a ses préférences et la coordination des vues est insuffisante, les résultats des examens de sortie sont très inégaux, parce qu'il manque un critère pour normaliser les difficultés (dans certains principalats, les examens sont trop difficiles, tandis que dans d'autres, ils sont trop faciles).

L'honorable membre propose de rendre l'examen obligatoire pour tous les élèves de 14 ans, même s'ils n'ont pas terminé leurs études, avec plusieurs séries de questions portant sur des notions générales identiques pour tous les élèves du pays. Ces séries s'adapteraient à l'année d'études fréquentée par les élèves. Les résultats des différentes épreuves permettraient de juger la situation exacte de l'enseignement primaire belge. Il estime que cette façon de faire permettrait de juger sainement la valeur des diverses écoles et contribuerait à renforcer la confiance que la population porte à l'enseignement officiel;

2° *A l'introduction*, dans toutes les écoles primaires, de la « semaine anglaise » pratiquée dans les sections préparatoires des écoles moyennes;

3° *A une revision du « plan d'études »*, dans le sens d'une précision plus grande des connaissances à acquérir. Il considère que le programme des écoles libres est plus précis que le programme officiel et il craint de voir ces écoles prospérer au détriment des écoles dirigées par les pouvoirs publics.

AVIS DU RAPPORTEUR.

1° *Plan d'études.* — Un programme est perfectible, comme toutes les œuvres humaines. Cependant, il est incontestable que le « plan d'études » est basé sur les acquisitions de la pédagogie moderne. Le groupement des matières, dans les quatre premières années de l'école primaire, se répartit en « centres d'intérêt » conformes aux besoins primordiaux de l'enfant et aux

opzieners zijn overlast met bestuurswerk, elk hunner heeft zijn voorkeur en de samenordering der inzichten is onvoldoende, de uitslagen der uitgangsexamens zijn zeer ongelijk, omdat een criterium ontbreekt om de moeilijkheden in een normale baan te leiden (in sommige hoofdopzienersgebieden zijn de examens te moeilijk, in andere te gemakkelijk.)

Het geachte lid stelt voor het examen verplichtend te maken voor al de leerlingen van 14 jaar, zelfs indien zij hun studiën niet voleind hebben, met verschillende reeksen vragen slaande op algemeene begrippen, gelijk voor al de leerlingen van het land. Deze reeksen zouden aangepast zijn aan het door de leerlingen gevolgde studiejaar. De uitslagen der verschillende proeven zouden een juist beeld geven van den toestand van het Belgisch lager onderwijs. Hij acht dat men aldus degelijk de waarde der verschillende scholen zou kunnen beoordeelen en het vertrouwen der bevolking in het officieel onderwijs zou versterken;

2° *De invoering*, in al de lagere scholen, *der Engelsche week*, in voege in de voorbereidende secties der middelbare scholen;

3° *Een herziening van het studieplan*, in den zin eener nauwere omschrijving der te verwerven kennissen. Hij vindt het programma der vrije scholen duidelijker omschreven dan het officieel programma en vreest dat deze scholen gaan bloeien ten koste der scholen van de openbare besturen.

ADVIES VAN DEN VERSLAGGEVER.

1° *Studieplan.* Zooals al wat menselijk is, is een programma voor verbeteringen vatbaar. Het valt evenwel niet te loochenen dat het studieplan steunt op de moderne opvoedkunde. De groepeerings van de stof, in de eerste vier jaren der lagere school, is ingedeeld in belangstellingscentra die overeenkomen met de eerste noodwendigheden van het kind en met het

contingences du milieu immédiat. Les exercices d'observation et l'étude du milieu remplacent certaines branches, telles que les sciences naturelles, l'hygiène, l'histoire et la géographie, disciplines difficiles à étudier pour elles-mêmes dans les classes inférieures de l'école primaire.

Ces nouvelles dispositions s'inspirent des idées défendues par le regretté pédagogue belge Dr Decroly. Elles présentent l'avantage de laisser une grande liberté aux éducateurs dans le choix de leurs matières et de favoriser l'étude du milieu dans lequel vit l'enfant.

Il paraît prématuré de vouloir apporter des modifications au « plan d'études » qui n'est pas encore appliqué dans toutes les écoles belges. Dans les écoles primaires communales, par exemple, il incombe à l'administration locale d'adopter le programme proposé par le Gouvernement. On serait curieux de connaître le nombre de communes ayant fait le nécessaire dans cette voie.

Le programme-type de 1922 n'a pas pénétré instantanément dans toutes les écoles belges, il en est de même du programme de 1936.

Si le Conseil de perfectionnement n'a pas été consulté au sujet du « nouveau plan d'études », les services de l'inspection se sont livrés à une large consultation des « pédagogues de l'active », pour reprendre l'expression employée par M. le Ministre Bovesse dans la circulaire du 15 juin 1935 exposant les grands principes du programme — et cette consultation a dû recueillir les avis individuels des membres du dit Conseil, ce qui aboutit au même résultat, au point de vue pédagogique.

Les autorités pédagogiques patronnant les écoles libres ont établi un programme inspiré des principes du « plan d'études » et que l'honorable membre trouve plus précis que l'ori-

omringend milieu. De waarnemings-oefeningen en de studie van het milieu vervangen sommige vakken zooals de natuurwetenschappen, hygiene, geschiedenis en aardrijkskunde, die uit zichzelf moeilijk om aanleeren zijn in de kleinste klassen der lagere school.

Deze nieuwe bepalingen gaan uit van de gedachten die de betreunde Belgische opvoedkundige Dr Decroly verdedigde. Zij bieden het voordeel de opvoeders zeer vrij te laten in de keus hunner stof en de studie te bevorderen van het milieu waarin het kind leeft.

Het lijkt voorbarig wijzigingen te willen toebrengen aan het studieplan dat nog niet in alle Belgische scholen wordt toegepast. In de gemeentelijke lagere scholen b. v. behoort het aan het plaatselijk bestuur het programma voorgesteld door de Regeering te aanvaarden. Men zou benieuwd zijn het aantal gemeenten te kennen die het noodige in deze richting gedaan hebben.

Het typeprogramma van 1922 is niet onmiddellijk in alle Belgische scholen binnengedrongen; hetzelfde geldt voor het programma van 1936.

Zoo de Verbeteringsraad niet geraadpleegd is geworden nopens het nieuw studieplan, dan hebben de inspectiediensten zich althans overgeleverd aan een ruime raadpleging der « paedagogen uit het actief kader » — om de uitdrukking van Minister Bovesse te hernemen, in zijn omzendbrief dd. 15 Juni 1935, waarin hij de groote beginselen van het programma uiteenzette — en heeft dit geleid tot het opnemen der persoonlijke adviezen der leden van genoemden Raad, wat onder paedagogisch oogpunt op hetzelfde neerkomt.

De paedagogische overheden der vrije scholen hebben een programma opgemaakt, ingegeven door de beginselen van het studieplan, en dat het geacht lid duidelijker vindt dan het

ginal. Il semblerait donc que la tâche du Conseil de perfectionnement pourrait être très utile dans le sens d'une mise au point des « centres d'intérêt » à utiliser dans la plupart des grandes régions belges et d'une interprétation adéquate des exercices appropriés. Ces travaux interprétatifs laisseraient intacts les principes du « plan » et en faciliteraient la compréhension.

2° *Examens de sortie* : Le fait de ne pas se présenter à cet examen ne prouve pas une insuffisance de préparation. On en trouverait la preuve en enquêtant dans l'enseignement moyen : la plupart des bons élèves n'ont pas subi l'épreuve après le 3e degré ou ont subi un examen similaire organisé par la commune ou par la direction d'une école libre. L'honorable membre reconnaît, d'ailleurs, qu'il manque un critère objectif pour rendre cet examen équitable. Nos praticiens ne le trouveront pas de sitôt pour toutes les régions de la Belgique. Dès lors, de bons esprits croient qu'il serait profitable pour les finances publiques et pour le bien de l'enseignement d'arriver à la suppression de ces épreuves. Tout examen est précédé d'une période de préparation intensive qui nuit à la formation éducative de la jeunesse; les hommes d'école sont unanimes à le reconnaître.

Autre chose. Une épreuve éliminant tous les facteurs locaux entraînerait une préparation livresque allant à l'encontre de l'esprit du « plan d'études » qui préconise une étude concrète et objective du milieu. L'honorable membre envisage cet examen pour tous les enfants de 14 ans, quelle que soit la classe qu'ils fréquentent, pour mener une vaste enquête sur la situation de l'école primaire belge. Il semble qu'une grande prudence doive s'imposer à propos de cette suggestion. Les écoles publiques ne sont pas des laboratoires expérimentaux, une ré-

oorspronkelijke. De taak van den Verbeteringsraad zou dus zeer nuttig kunnen zijn in den zin eener bijwerking der belangstellingscentra, aan te wenden in de meeste groote Belgische streken, en van een aangepasten uitleg der geëigende oefeningen. Deze interpretatieve werkzaamheden zouden de beginselen van het plan zuiver laten en het lichter verstaanbaar maken.

2° *Uitgangsexamens*. Het feit dat men zich niet aanbiedt voor dit examen bewijst niet dat men onvoldoende voorbereid is. Men zou er het bewijs van vinden door een onderzoek in het middelbaar onderwijs : de meeste der goede leerlingen hebben de proef na den 3^{en} graad niet afgelegd of hebben geen dergelijk examen doorge maakt, ingericht door de gemeente of door het bestuur eener vrije school. Het geachte lid geeft trouwens toe dat een objectief criterium ontbreekt om dit examen billijk te maken. Onze practici zullen het niet zoo gauw vinden voor alle streken van België. Goede geesten meenen dan ook dat het voordeeliger zou wezen voor de openbare financiën en voor het welzijn van het onderwijs, deze proeven af te schaffen. Elk examen wordt voorafgegaan door een tijdperk van intensieve voorbereiding die de opvoedkundige leiding der jeugd schaadt; alle schoollieden geven dit eensgezind toe.

Iets anders. Een proef die alle plaatselijke factoren zou uitschakelen, zou een boekenvoorbereiding medebrengen die indruischt tegen den geest van het studieplan, hetwelk een concrete en objectieve studie van het milieu voorstaat. Het geacht lid ziet dit examen voor al de kinderen van 14 jaar welke klas zij ook volgen, ten einde een grootsch overzicht te hebben van den toestand der Belgische lagere school. Het staat ons voor dat een groote voorzichtigheid geboden is ten overstaan van dit voorstel. De openbare scholen zijn geen proeflabora-

forme semblable étant susceptible, en effet, d'apporter des modifications profondes aux méthodes utilisées par nos instituteurs. A notre avis, le but de l'enseignement, c'est le perfectionnement éducatif des élèves et non point la réussite de l'examen final. L'école doit faire de nos enfants des hommes et non des machines à réciter des leçons.

3° *Le 4e degré* : L'honorable membre souhaite, avec beaucoup d'à-propos, la mise en concordance du programme du 4e degré avec celui des trois autres. Peut-être cette question est-elle liée à celle de la prolongation de la scolarité pour deux raisons :

a) Le 4e degré comprendrait alors trois ou quatre années et changerait probablement d'étiquette;

b) L'orientation à lui donner n'est pas encore nettement fixée : renforcera-t-on les études générales ou lui donnera-t-on un caractère pré-professionnel ?

Quoi qu'il en soit, il importe de signaler que le Comité pédagogique du Conseil Central de l'Enseignement primaire catholique a tout récemment étudié, mis au point et publié une brochure de 83 pages fixant, avec clarté et avec un sens pédagogique indéniable, le programme des études et les directives méthodologiques pour les classes du 4e degré dans les écoles de filles.

4° *Inspection et « semaine anglaise »* : Au sujet de la surcharge de travail administratif accablant l'inspection et au sujet de l'introduction de la « semaine anglaise » dans toutes les écoles primaires de l'Etat, des communes, des provinces, ainsi que dans les écoles adoptées et adoptables, le rapporteur se déclare en complet accord avec l'honorable membre.

Il est temps, en effet, qu'à cet égard, tout au moins, un même régime préside

toria; een dergelijke hervorming zou inderdaad diepe wijzigingen kunnen toebrengen aan de methodes gebezigd door de onderwijzers. Naar onze meening heeft het onderwijs voor doel de opvoeding der kinderen te volmaken en niet het slagen in een eindexamen. De school moet van onze kinderen menschen maken en geen machines die lessen opdreunen.

3° *De 4^e graad* : Met zeer veel gepastheid wenscht het geachte lid dat het programma van den 4^{en} graad zou in overeenstemming gebracht worden met dit der andere drie graden. Misschien is dit vraagstuk verbonden aan dit der verlenging van den leerplicht, voor twee redenen :

a) de 4^e graad zou dan drie of vier jaren omvatten en vermoedelijk een anderen naam krijgen;

b) de oriëntering die dient gegeven is nog niet duidelijk bepaald : zal men de algemeene studiën versterken ofwel zullen de lessen een vooropleiding tot het beroep zijn ?

Wat er ook van zij, dient er op gewezen dat het Paedagogisch Comité van den Centralen Raad van het katholiek lager onderwijs zeer onlangs de zaak heeft bestudeerd, terechtgezet en in een brochure van 83 bladzijden klaar en met een ontegensprekelijken zin voor opvoedkunde, het programma vastgelegd van de studiën en de methodologische richtlijnen voor de 4e graadklassen in de meisjesscholen.

4° *Inspectie en Engelsche week*. Nopens de overlasting met bestuurswerk voor de inspectie en nopens de invoering der Engelsche week in al de lagere scholen van het Rijk, de gemeenten, de provinciën, zoomede in de aangenomen en aanneembare scholen, verklaart de verslaggever zich volledig eens met het geacht lid.

Het wordt inderdaad tijd dat, op dit gebied althans, eenzelfde regime het

aux destinées et au fonctionnement des écoles primaires de tous genres.

IV. — Vœu.

Vœu de la Commission unanime :

C'est de voir le Département de l'Instruction publique examiner, le plus tôt possible et dans son ensemble, le problème du 4e degré.

CHAPITRE III.

Enseignement normal.

Dans une première note, un membre de la Commission soulève les questions suivantes :

I. — Culture générale.

1° Dans les écoles normales primaires, la *culture générale* a pris une importance telle que la formation professionnelle des instituteurs est devenue une préoccupation secondaire;

II. — Surmenage.

2° La durée des leçons étant réduite d'un sixième (50 minutes au lieu de 60) avec un programme inchangé, il en résulte un *surmenage* constant des élèves et des professeurs.

Pour remédier à cette situation, tout en conservant le cadre actuel des écoles normales, l'honorable membre propose :

a) de relever le niveau de départ des études, en exigeant, à l'admission, un diplôme de sortie d'école moyenne ou la réussite d'une épreuve de capacité équivalente;

b) de modifier le programme des classes de 1re, 2e ou 3e années normales dans le sens d'une formation culturelle moins étendue, mais plus approfondie;

lot en de werking der lagere scholen van allen aard leide.

4. — Wensch.

Eenparige wensch der Commissie :

Dat het Departement van Openbaar Onderwijs zoohaast mogelijk en in zijn geheel, het vraagstuk van den 4^{en} graad onderzoekte.

HOOFDSTUK III.

Normaal onderwijs.

In een eerste nota, werpt een lid der Commissie de volgende vraagstukken op.

I. — Algemeene Cultuur.

1° In de lagere normaalscholen heeft de *algemeene cultuur* een zoodanige uitbreiding genomen dat de beroepsopleiding der onderwijzers een ondergeschikte bezorgdheid is geworden.

II. — Overwerk.

2° Daar de duur der lessen met een zesde is verminderd (50 minuten in plaats van 60) met een ongewijzigd programma, volgt daaruit een voortdurend *overwerk* der kweekelingen en der leeraars.

Om dien toestand te verhelpen en daarbij het huidig kader der normaalscholen te behouden, stelt het geachte lid voor :

a) het aanvangspeil der studiën te verhoogen door, bij de toelating, een uitgangsdiplooma van middelbare school of het slagen in een gelijkwaardige bekwaamheidsproef te vorderen;

b) het programma van het 1e, 2e en 3e jaar normaalonderwijs te wijzigen in den zin eener min uitgebreide maar grondiger cultureele opleiding;

c) de consacrer, en ordre principal, les études de 4e normale à la formation professionnelle;

d) de maintenir la préparatoire normale pour les candidats à l'admission n'ayant pas le diplôme requis.

III. — Diplômes spéciaux et maîtres d'études.

3° Il recommande à l'attention de M. le Ministre les porteurs de diplômes spéciaux de capacité pour l'enseignement normal primaire et voudrait voir relever le prestige des maîtres d'études.

IV. — Examens d'admission.

Dans une deuxième note, le même honorable membre envisage :

1° *Les examens d'admission en première A* : il demande que les élèves de préparatoire ayant échoué en juillet puissent tenter leur chance en septembre, dans le même établissement. Actuellement, cette possibilité leur est refusée, mais ils peuvent se présenter dans une autre école normale;

2° La possibilité de *reporter avant les vacances les examens d'admission en préparatoire et en première A*. Avec le système actuel — examens au 15 septembre — l'année scolaire commence au 1er octobre et l'élève refusé ne sait dans quelle voie se diriger;

V. — Examens de sortie.

3° *La création de deux examens de sortie* : l'un après la 3e année, portant sur les branches générales, l'autre après la 4e année, ayant un caractère exclusivement professionnel.

Les études en 4e année porteraient sur la pédagogie et tous les problèmes qui s'y rapportent et sur un examen

c) in hoofdzaak de studies van het vierde jaar normaalonderwijs te besteden aan de beroepsopleiding;

d) de normale voorbereidende te handhaven voor de kandidaten tot de toelating, die het vereischte diploma niet bezitten;

III. — Bijzondere diploma's en studiemeesters.

3° Dit lid vestigt de aandacht van den Minister op de houders van bijzondere bekwaamheidsdiploma's voor het lager normaalonderwijs en wenscht dat het prestige van de studiemeesters zou worden verhoogd.

IV. — Toegangsexamen.

In een tweede nota onderzoekt hetzelfde lid :

1° *De toegangsexamens tot het eerste jaar* : hij vraagt dat de leerlingen van de voorbereidende, die in Juli mislukt zijn, hun kans zouden mogen wagen in September, in dezelfde instelling. Thans wordt deze mogelijkheid hun geweigerd, maar zij mogen zich aanbieden in een andere normaalschool.

2° De mogelijkheid tot *vóór het verlof de toegangsexamens tot de voorbereidende en tot het eerste jaar te verdagen*. Met het huidig stelsel — examens op 15 September — begint het schooljaar op 1 October en de geweigerde leerling weet niet waarheen zich te wenden.

V. — Uitgangsexamen.

3° *De inrichting van twee uitgangsexamens* : het eene na het derde jaar, loopende over de algemeene vakken, het andere na het vierde jaar en dat een uitsluitend professioneel karakter heeft.

De studies van het vierde jaar zouden loopen over de opvoedkunde en over al de daarmee verband houdende

approfondi de la matière à enseigner à l'école primaire;

4° L'honorable membre propose de *réduire la matière des branches mathématiques* et de la remplacer par des notions susceptibles d'élever le niveau de culture des instituteurs, telles que : histoire de la littérature mondiale, aperçu de la philosophie préparatoire à l'histoire de la pédagogie, économie politique, etc. ;

5° Le projet gouvernemental de *bloquage des augmentations* lèserait surtout les jeunes et n'atteindrait pas les professeurs arrivés au maximum de traitement.

Enfin, l'idée suivante a été défendue, au sein de la Commission : « Arrêter un normaliste après la 3e année d'études serait dangereux, car ce serait lui fermer bien des voies. Le filtrage sévère, au bout de cette 3e année, ne serait admissible que si les connaissances acquises alors correspondaient au programme des humanités. Au surplus, il conviendrait que les futurs instituteurs eussent fait leurs humanités, avant de subir une préparation qui les spécialise dans l'art d'enseigner. »

AVIS DU RAPPORTEUR.

1° *Examens d'admission.* Faut-il autoriser les élèves à profiter d'un ajournement ou faut-il recourir à l'épreuve unique ? Il semble que la première proposition soit la plus humaine. Tant de causes peuvent intervenir pour entraîner un échec scolaire. D'ailleurs, le système est pratiqué dans l'enseignement moyen et, une fois de plus, beaucoup de pères de famille ne s'expliquent pas pourquoi deux enseignements dépendant d'un même Ministère sont soumis à des réglementations différentes en matière d'examens, d'horaires, etc.

vraagstukken, alsmede over een grondig onderzoek van de in de lagere school te onderwijzen leervakken.

4° Het geachte lid stelt voor, *de stof der wiskundige vakken in te krimpen* en deze te vervangen door begrippen die het cultureel peil der onderwijzers kunnen verhoogen, zooals : geschiedenis van de wereldletterkunde, overzicht van de wijsbegeerte voorbereidend tot de geschiedenis van de opvoedkunde, staatkundige economie, enz.

5° Het Regeeringsontwerp op het *blokkeeren der verhoogingen*, dat vooral de jongeren zou schaden en de leeraars niet zou treffen die de maximumwedde hebben bereikt.

Ten slotte, werd de volgende opvatting voorgestaan in den schoot der Commissie : « Het ware gevaarlijk een normalist stop te zetten na het derde studiejaar, immers daardoor zouden tal van wegen voor hem worden afgesloten. De strenge schifting op het einde van het derde jaar ware enkel aannemelijk indien de alsdan verworven kennissen overeenstemden met het programma der humaniora. Trouwens, het zou passen dat de toekomstige onderwijzers hun humaniora zouden gedaan hebben vooraleer een voorbereiding te krijgen die ze specialiseert in de onderwijskunde. »

MEENING VAN DEN VERSLAGGEVER.

1° *Toelatingsexamens.* Moet men de leerlingen machtigen het voordeel van een uitstel te genieten of moet men zijn toevlucht nemen tot de eenige proef ? Het schijnt dat het eerste voorstel het meest menschelijke is. Er zijn zooveel oorzaken die kunnen ingrijpen om te leiden tot een mislukking. Trouwens, het stelsel wordt gevolgd in het middelbaar onderwijs en eens te meer kunnen tal van gezinshoofden niet begrijpen waarom twee onderwijstakken, afhangende van een zelfde ministerie, zijn onderworpen aan verschillende reglementeeringen op gebied van examens, uurroosters, enz.

2° *Examens de sortie* : L'idée d'un examen théorique, à la fin de la 3e année, et d'un examen professionnel à la fin de la 4e année, est intéressante. Les candidats-instituteurs qui se présentent à l'examen de sortie sont, d'ailleurs, interrogés sur les matières de 3e et de 4e A; notons que certains cours sont consacrés, dans le régime actuel, à une revision du programme primaire. Reconnaissons que ce système impose un travail considérable aux candidats, car ils ont perdu le contact avec les difficultés dans certaines branches (la trigonométrie, par exemple).

La solution préconisée a notre accord complet, car elle permettrait de garder intact le programme des branches mathématiques jusqu'en 3e année, tout en introduisant, en 4e année, des cours à tendance culturelle, à côté de la formation professionnelle proprement dite. Au surplus, le rapporteur est tout-à-fait d'avis qu'une grande culture générale est souhaitable chez l'instituteur.

3° *Augmentations* : L'observation de l'honorable membre est parfaitement justifiée. La proposition de blocage des augmentations ne tient pas compte d'une saine justice distributive.

4° *Capacitaires* : Le rapporteur est d'accord pour recommander, à la sollicitude de M. le Ministre, les capacitaires attendant un emploi. Il souligne le fait qu'une session vient d'avoir lieu dont les nouveaux capacitaires promus ont, comme leurs prédécesseurs, le droit de concurrencer les diplômés des Universités.

2° *Uitgangsexamens*. Het begrip van een theoretisch examen, op het einde van het derde jaar, en van een beroepsexamen op het einde van het vierde jaar, is belangwekkend. De candidaten-onderwijzers, die zich aanbieden voor het uitgangsexamen, worden trouwens ondervraagd over de vakken van het derde en van het vierde jaar; merken wij op dat sommige leer- gangen, onder het huidig regime, worden besteed aan een herziening van het lager programma. Wij moeten toegeven dat dit stelsel een aanzienlijken arbeid oplegt aan de kandidaten die niet meer gewoon zijn aan de moeilijkheden in sommige vakken (b.v. in driehoeksmmeetkunde).

De voorgestelde oplossing draagt onze volledige goedkeuring weg; immers, zij zou toelaten het programma van wiskunde volledig te behouden tot in het derde jaar, terwijl in het vierde jaar leergangen met cultureele strekking worden ingevoerd naast de eigenlijke beroepsopleiding. Trouwens, de verslaggever is volledig de meening toegedaan dat een uitgebreide algemeene cultuur wenschelijk is bij den onderwijzer.

3° *Verhoogingen*. De opmerking van het geachte lid is volkomen gewettigd. Het voorstel tot blokkeeren van de verhoogingen houdt geen rekening met een gezonde verdeelende rechtvaardigheid.

4° *De afgestudeerden*. De verslaggever gaat akkoord om de welwillende aandacht van den Minister te vestigen op de afgestudeerden die op een betrekking wachten. Hij legt nadruk op het feit dat er een zitting werd gehouden waarvan de nieuwe bevorderden evenals hun voorgangers het recht hebben mededinging aan te doen aan de universiteitsgediplomeerden.

VI. — Voeu.

Vœu de la majorité de la Commission.

Voir M. le Ministre de l'Instruction Publique ordonner les mesures nécessaires à un examen de la question de l'enseignement normal sous l'angle de la nécessité, pour l'instituteur, d'avoir une culture générale égale à celle des humanités, et aussi avec la préoccupation d'assurer aux instituteurs, une rémunération plus élevée, surtout au début de la carrière.

CHAPITRE IV.

Prolongation de la scolarité.

Où en est la prolongation de la scolarité ?

Un arrêté royal du 31 juillet 1935 a mis en vigueur, jusqu'au 1er septembre 1937, une prolongation partielle de la scolarité (14 à 16 ans).

Une loi a été votée en 1937 prorogéant, pour une année, les dispositions de l'arrêté royal du 31 juillet 1935.

Grâce à une loi de 1938, une nouvelle prorogation a été décidée pour une année.

Une proposition de loi de MM. Rombaut et consorts, déposée le 17 juin 1937 (Sénat, n° 11, session extraordinaire 1937) tendait à prolonger la fréquentation scolaire pour les enfants qui ne tombent pas sous l'application de l'arrêté royal du 31 juillet 1935.

Mon rapport sur cette proposition a été approuvé. (Sénat n° 19, session 1937-1938, 30 novembre 1937).

Mais la proposition de loi n'a pas subi le feu des débats au Sénat. De nombreux sénateurs se demandent donc : *A quand une loi définitive, promise par les Ministres de l'Instruction publique qui se sont succédé?*

VI. — Wensch.

Wensch van de meerderheid der Commissie.

De Commissie wenscht dat de Minister van Openbaar Onderwijs de noodige maatregelen zou gelasten voor een onderzoek van het vraagstuk van het normaalonderwijs, in opzicht van de noodzakelijkheid, voor den onderwijzer, van een algemeene cultuur gelijk aan deze van de humaniora en ook met de bekommring aan de onderwijzers een hoogere bezoldiging te verzekeren vooral bij den aanvang der loopbaan.

HOOFDSTUK IV.

Verlenging van den schoolplicht.

Hoever staat het met de verlenging van den schoolplicht ?

Bij koninklijk besluit van 31 Juli 1935, werd een gedeeltelijke verlenging van den schoolplicht (14 tot 16 jaar) in voege gebracht tot 1 October 1937.

In 1937 werd er een wet goedgekeurd, waarbij voor een jaar de bepalingen van het koninklijk besluit van 31 Juli 1935 werden verlengd.

Dank zij de wet van 1938 werd er besloten tot een nieuwe verlenging voor een jaar.

Een wetsvoorstel van den heer Rombaut c. s. ingediend op 17 Juni 1937 (Senaat, B. Z. 1937, n^r 11), strekte er toe den schoolplicht te verlengen voor de kinderen die niet vallen onder de toepassing van het koninklijk besluit van 31 Juli 1935.

Mijn verslag over dit voorstel werd goedgekeurd (Senaat, zitting 1937-1938, n^r 19, 30 November 1937).

Maar het wetsvoorstel werd in den Senaat nog niet besproken. Talrijke senatoren vragen zich dan ook af *wanneer er een definitieve wet zal komen die werd beloofd door de achtereenvolgende Ministers van Openbaar Onderwijs.*

Les principes qui sont à la base des différents documents rappelés sont admis par la grande majorité des intéressés et des mandataires publics. Le Conseil Supérieur de l'Enseignement technique a étudié et voté une résolution sur la question.

Voyons le *côté financier* (prolongation de la scolarité, budget 1939) :

CHAPITRE III.

Subventions légales.

Art. 16, *littera* 10 (page 32) :

Institutions d'enseignement technique, industriel, commercial, professionnel, ménager, agricole, horticole et ménager-agricole, y compris les cours post-scolaires agricoles, etc. :
fr. 125,500,000

Amendement du Gouvernement : augmentation fr. 3,048,550

Fr. 128,548,550

Augmentation par rapport au budget de 1938, page 308 (note justificative) : 13,548,550 francs.

Soit 6,500,000 francs (augmentation périodique de traitement);

Soit 4,000,000 de francs (dédoubléments de classes);

Soit 3,048,550 francs (amendement du Gouvernement).

Art. 16, *littera* 11 (page 32) :

Subventions extraordinaires aux institutions d'enseignement technique, industriel, commercial, ménager, agricole et horticole : 3,500,000 francs.

De beginselen die ten grondslag liggen aan de verschillende hoogvermelde stukken, worden aangenomen door de overgrote meerderheid van de belanghebbenden en van de openbare mandatarissen. De Hooge Raad van het Technisch Onderwijs heeft een motie over dit vraagstuk onderzocht en goedgekeurd.

Laten wij nu de *financieele zijde* van de verlenging van den schoolplicht op de begroting van 1939 onderzoeken :

HOOFDSTUK III.

Wettelijke toelagen.

Artikel 16. *litt.* 10 (blz. 32) :

Instellingen van technisch onderwijs, nijverheidsonderwijs, handelsonderwijs, vakonderwijs, huishoudelijk onderwijs, landbouwonderwijs, tuinbouwonderwijs, en huishoudelijk landbouwonderwijs, met inbegrip van de naschoolsche landbouwleergangen, enz. fr. 125,500,000

Amendement der Regeering : verhooging. . . 3,048,550

Fr. 128,548,550
=====

Verhooging vergeleken bij de begroting van 1938, (blz. 308 (toelichende nota) . . . fr. 13,548,550

Zegge 6,500,000 frank (periodieke weddeverhoogingen);

Zegge 4,000,000 frank (verdubbelingen van klassen);

Zegge 3,048,550 frank (amendement der Regeering).

Artikel 16, *littera* 11 (blz. 32) :

Buitengewone toelagen aan de instellingen van technisch onderwijs, nijverheidsonderwijs, handelsonderwijs, huishoudonderwijs, landbouwonderwijs en tuinbouwonderwijs : 3 miljoen 500,000 frank.

Diminution de 2,500,000 francs par rapport au budget 1938, page 308 (note justificative). Crédit ramené au minimum indispensable.

CHAPITRE VII (page 44).

Dépenses exceptionnelles.

Dépenses de toute nature à résulter de la prolongation de la scolarité : 3,000,000 de francs.

Conclusion :

Une solution définitive s'impose. Le côté financier est partiellement résolu. Augmentations : 4,000,000 + 3.048,550 + 3,000,000 de francs (voir plus haut.)

Ne perdons pas de vue que le chômage persiste et s'accroît et que les patrons et les ouvriers sont d'accord pour déclarer qu'il faut une meilleure formation générale à la jeunesse.

CHAPITRE V.

Enseignement moyen.

I. — L'enseignement de la deuxième langue nationale.

Plusieurs membres de la Commission estiment que, dans les athénées, l'enseignement de la deuxième langue nationale laisse à désirer et l'un d'eux considère que c'est la méthode qui laisse à désirer bien plus que la bonne volonté des professeurs.

La connaissance de la deuxième langue nationale est insuffisante des deux côtés de la frontière linguistique, ainsi qu'à Bruxelles.

Un membre de la Commission demande que le programme des athénées soit adapté aux nouvelles exigences de la vie et que le Gouvernement envisage une formation pédagogique

Vermindering met 2,500,000 frank tegenover de begroting 1938, bladzijde 308 (toelichtende nota). Krediet herleid tot het onontbeerlijke minimum.

HOOFDSTUK VII (blz. 44).

Uitzonderlijke uitgaven.

Uitgaven van allen aard voort te spruiten uit de verlenging van den schoolplicht : 3,000,000 frank.

Besluit :

Een definitieve oplossing is geboden. De financiële zijde is gedeeltelijk opgelost. Vermeerderingen : 4,000,000 plus 3,048,550 plus 3,000,000 frank (zie hooger).

Laten wij niet uit het oog verliezen dat de werkloosheid aanhoudt en stijgt en dat de werkgevers en de arbeiders akkoord gaan om te verklaren dat de jeugd een betere algemeene opleiding noodig heeft.

HOOFDSTUK V.

Middelbaar onderwijs.

I. — Het onderwijs van de tweede landstaal.

Verschillende leden van de Commissie oordeelen dat in de athenea het onderwijs van de tweede landstaal te wensen overlaat en een hunner meent dat het veeleer de methode is die in gebreke blijft dan de goede wil van de leeraars.

De kennis van de tweede landstaal is ontoereikend aan beide zijden van de taalgrens alsmede te Brussel.

Een lid van de Commissie vraagt dat het programma van de athenea worde aangepast aan de nieuwe eischen van het leven en dat de Regeering zou uitzien naar een meer volledige pedago-

plus complète des professeurs. Il rappelle à ce sujet les services rendus par l'ancienne école normale supérieure.

II. — Réforme de l'enseignement moyen.

La remarque de l'honorable membre est pertinente au sujet de la formation pédagogique des professeurs d'athénée. Quant à la réforme des programmes de l'enseignement moyen en vue de les adapter aux nouvelles exigences de la vie, c'est un gros problème.

Faut-il réaliser une diminution du nombre des sections : 1° en fusionnant les sections scientifique et latine-mathématique et 2° en supprimant les sections commerciales pour ramener ce nombre à deux, à partir de la cinquième, avec une sixième commune ?

Faut-il envisager la division binaire soit en scientifique, d'une part, et gréco-latine, d'autre part, (sans latin en 6e) soit en latine-mathématique d'un côté et, de l'autre la gréco-latine (avec latin en 6e).

Une troisième solution du problème a été formulée par la Ligue de l'Enseignement, dans un document n° 105 que le rapporteur a envoyé, l'an dernier, à tous les membres de la Commission de l'Instruction publique.

Enfin, une quatrième solution est en action en France, solution qui a été exposée dans la Presse en décembre 1937. « Aux termes du projet, écrivait M. Jean Zay, dans *Paris-Soir* du 11 décembre 1937, le second degré réorganisé comprendra trois grandes sections parallèles : classique, moderne et technique. Mais, avant de s'engager dans l'une ou l'autre, tous les enfants accompliront une première année commune dans la classe d'orientation. C'est à la sortie de celle-ci que les parents

gische opleiding van de leeraars. Hij wijst in dit verband op de diensten bewezen door de vroegere hogere normaalschool.

II. — Hervorming van het middelbaar onderwijs.

De opmerking van het geachte lid is steekhoudend in verband met de pedagogische opleiding van de atheneumleeraars. Wat betreft de hervorming der programma's van het middelbaar onderwijs, met het oog op hun aanpassing aan de nieuwe eischen van het leven, dit is een gewichtig vraagstuk.

Moet men overgaan tot een vermindering van het aantal secties 1° door de wetenschappelijke en de latijnsch-wiskundige secties te versmelten en 2° door de handelssecties af te schaffen om hun aantal te herleiden tot twee, vanaf het vijfde studiejaar, met een zesde gemeenschappelijk jaar?

Moet men uitzien naar de splitsing ofwel eensdeels in een wetenschappelijke sectie en, anderdeels, in een grieksch-latijnsche sectie (zonder latijn in de zesde) ofwel naar de splitsing eensdeels in een latijnsch-wiskundige sectie en, anderdeels, in een grieksch-latijnsche sectie (met latijn in de zesde)?

Een derde oplossing van het vraagstuk werd vooropgesteld door de « Ligue de l'Enseignement » in een stuk n° 105, dat de verslaggever verleden jaar heeft gestuurd aan al de leden der Commissie van Openbaar Onderwijs.

Ten slotte wordt er een vierde oplossing toegepast in Frankrijk. Deze oplossing werd in de pers uiteengezet in December 1937. « Naar luid van het ontwerp, schreef de heer Jean Zay in *Paris-Soir*, van 11 December 1937, zal de heringerichte tweede graad drie gelijklopende groote secties omvatten: de klassieke, de moderne en de technische. Doch vooraleer zich in een of andere sectie te laten opnemen, moeten al de kinderen een eerste gemeenschappelijk jaar doen in de klas voor be-

décideront de la voie à adopter, après avoir reçu, des maîtres et des médecins, les renseignements nécessaires sur leurs enfants. »

Un membre de la Commission développe quelques brèves considérations visant une modification à apporter à la loi sur la collation des grades académiques en matière de diplôme d'humanités.

Ces considérations peuvent se résumer de la manière suivante :

La loi sur la collation des grades académiques stipule que, pour s'inscrire dans les Facultés de Droit et de Médecine, c'est-à-dire, pour devenir avocat, notaire, médecin ou pharmacien, il est nécessaire d'avoir obtenu le diplôme *d'humanités greco-latines*.

Or, il existe d'autres diplômes d'humanités, notamment :

- 1° latines-scientifiques;
- 2° latines langues modernes;
- 3° scientifiques langues modernes;
- 4° commerciales langues modernes.

En attendant la réforme générale des programmes, le Ministre pourrait, *immédiatement*, présenter un projet modifiant la loi sur la collation des grades académiques dans le sens suivant :

1° le diplôme des humanités greco-latines ne sera exigé que pour les branches de la Faculté des Lettres demandant une connaissance approfondie de l'antiquité classique, soit : philologie classique, philologie romane, histoire ancienne, philosophie générale ou ancienne, etc...

2° pour accéder à la Faculté de Droit, seront valables, outre le diplôme d'études greco-latines, les diplômes

roepskeuze. Het is bij het verlaten van deze klas dat de ouders zullen beslissen over den weg die moet worden ingeslagen, na van de meesters en van de geneesheeren de noodige inlichtingen omtrent hun kinderen te hebben verkregen. »

Een lid van de Commissie zet enkele korte beschouwingen uiteen aangaande een wijziging toe te brengen aan de wet op het begeben der academische graden inzake diplomas van humaniora.

Deze beschouwingen kunnen worden samengevat als volgt :

De wet op het begeben der academische graden bepaalt dat, om zich te laten inschrijven in de faculteiten van recht en van geneeskunde, dus om advocaat, notaris, geneesheer of apotheker te worden, het noodig is het diploma van *grieksch-latijnsche humaniora* te hebben verkregen.

Welnu, er bestaan andere diplomas van humaniora, onder meer,:

- 1° de latijnsch-wetenschappelijke;
- 2° de latijnsche-moderne talen;
- 3° de wetenschappelijke-moderne talen;
- 4° de commercieele-moderne talen.

In afwachting van de algemeene hervorming der programmas, zou de Minister *onmiddellijk* een ontwerp kunnen indienen waarbij de wet op het begeben der academische graden wordt gewijzigd in den volgenden zin :

1° Het diploma van de grieksch-latijnsche humaniora zal enkel worden gevorderd voor de takken van de faculteit in de letteren die een grondige kennis van de klassieke antikwiteit vergt, nl. de klassieke philologie, de romaansche philologie, de geschiedenis van de oudheid, de algemeene wijsbegeerte of de oudere wijsbegeerte, enz.

2° Om toegelaten te worden tot de rechtsfaculteit zullen behalve het diploma van grieksch-latijnsche studiën

d'humanités comportant la connaissance du latin seul, soit : latin-sciences, latin-langues modernes;

3° pour accéder à la faculté de médecine, seront valables : outre le diplôme d'études greco-latines, les diplômes d'humanités suivants : latin-sciences, latin-langues modernes, sciences-langues modernes.

Ainsi les études greco-latines ouvriront les portes aux mêmes avantages, mais elles seront devenues *facultatives* pour la plupart des élèves faisant leurs études secondaires.

Cela permettra aux maîtres de cet enseignement de limiter à une élite restreinte la culture « humaniste ». Les parents ne se croiront plus obligés d'imposer ce type d'études à ceux de leurs enfants qui passeront par l'Université.

La France, après bien d'autres pays européens, a pris une mesure analogue depuis bientôt quarante ans.

La connaissance du grec y a été rendue facultative pour la Faculté des Lettres, aussi bien que pour celles de Droit et de Médecine.

Une telle mesure permettrait aux directeurs d'établissements d'études secondaires de faire, parmi leurs élèves, la sélection tant souhaitée par ceux qui veulent voir former dans le pays une véritable élite intellectuelle.

III. — Le minerval.

LA RÉTRIBUTION SCOLAIRE DANS L'ENSEIGNEMENT MOYEN.

Règles actuellement en vigueur.

Le minerval exigé des élèves fréquentant les établissements d'enseignement

geldig zijn : de diplomas van humaniora loopende over de kennis van het latijn alleen nl. de latijnsche-wetenschappelijke, de latijnsche-moderne talen.

3° Om toegelaten te worden tot de faculteit in geneeskunde, zullen buiten het diploma van grieksch-latijnsche studiën, geldig zijn : de volgende diplomas van humaniora : de latijnsche-wetenschappelijke, de latijnsche-moderne talen, de wetenschappelijke-moderne talen.

Aldus zullen de Grieksch-Latijnsche studiën de deuren openen voor dezelfde voordeelen, maar zij zullen *facultatief* geworden zijn voor de meeste leerlingen die hun middelbare studiën doen.

Dit zal aan de meesters van dit onderwijs toelaten de cultuur van de humaniora te beperken tot een beperkte elite. De ouders zullen zich niet meer verplicht achten dit soort studiën op te leggen aan diegenen hunner kinderen die de universiteit willen bezoeken.

Frankrijk, na vele andere Europeesche landen, heeft een soortgelijken maatregel getroffen sedert ongeveer veertig jaar.

De kennis van het Grieksch werd facultatief gemaakt voor de faculteit in de letteren, zoowel als voor de rechtsfaculteit en voor de faculteit in geneeskunde.

Een dusdanige maatregel zou aan de bestuurders van middelbare onderwijsinstellingen toelaten onder hun leerlingen de schifting te doen welke zoo zeer wordt gewenscht door diegenen die in het land een echte intellectuele elite willen zien tot stand komen.

III. — Het schoolgeld.

HET SCHOOLGELD IN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Thans geldende regelen.

Het schoolgeld gevorderd van de leerlingen die de officieele middelbare

moyen officiel est, pour l'année scolaire de 100 francs, en section préparatoire; de 200 francs, dans l'enseignement moyen du degré inférieur; de 300 francs dans l'enseignement moyen du degré supérieur (3 années).

Sont exonérés du paiement du minerval, les enfants dont les parents jouissent d'un revenu total net (revenus professionnels, fonciers, pensions, etc.) inférieur à 15,000 francs.

Payent la moitié du minerval, les enfants dont les parents jouissent d'un revenu total net compris entre 15,000 et 20,000 francs.

Payent la totalité du minerval, les élèves dont les parents jouissent d'un revenu total net supérieur à 20,000 francs.

Les chiffres cités ci-dessus concernent les familles à un enfant. Il convient de majorer les taux de revenus de 3,000 francs par enfant à partir du second.

Ces taux de revenus sont certifiés exacts par les contrôleurs des contributions compétents, sur une formule dont modèle ci-annexé. (*Voir page 24.*)

MM. les contrôleurs ne donnent pas de signatures de complaisance. *Dès lors, il ne peut y avoir fraude qu'en cas de fausse déclaration et cette fraude est impossible pour tous les appointés fixes.* Il est fréquent de voir des ouvriers propriétaires de leur petite maison, payer le minerval.

Sont également exonérés les orphelins de guerre, les enfants de grands invalides (plus de 60 p. c. d'invalidité), les enfants des membres du personnel enseignant et administratif, ainsi que les enfants domiciliés dans les communes où le 4e degré n'est pas organisé.

scholen bezoeken, bedraagt voor het schooljaar : 100 frank in de voorbereidende afdeling, 200 frank in het middelbaar onderwijs van den lagere graad en 300 frank in het middelbaar onderwijs van den hooger graad (drie jaar).

Worden van de betaling van het schoolgeld vrijgesteld de kinderen wier ouders een netto globaal inkomen genieten (bedrijfsinkomsten, inkomsten van gronden, pensioenen, enz.) dat lager is dan 15,000 frank.

Betalen de helft van het schoolgeld : de kinderen wier ouders een netto globaal inkomen genieten dat begrepen is tusschen 15,000 en 20,000 frank.

Betalen het volledige schoolgeld de leerlingen wier ouders een netto globaal inkomen genieten boven de 20,000 fr.

Voormelde cijfers betreffen de gezinnen met één kind. De bedragen van de inkomsten dienen verhoogd met 3,000 frank per kind vanaf het tweede

Deze bedragen van inkomsten worden echt verklaard door de bevoegde controleurs van belastingen op een formulier waarvan model hierbijgevoegd. (*Zie blad 25.*)

De controleurs geven geen handteekeningen van inschikkelijkheid. *Derhalve kan er geen bedrag bestaan tenzij in geval van valsche aangiften, en dit bedrag is onmogelijk voor al dezen die een vaste bezoldiging hebben.* Vaak ziet men arbeiders, die eigenaar zijn van hun huisje, het schoolgeld betalen.

Worden eveneens vrijgesteld de oorlogsweezen, de kinderen van zware invaliden (meer dan 60 t. h. invaliditeit), de kinderen der leden van het onderwijzend personeel en van het bestuurspersoneel alsmede de kinderen gehuisvest in de gemeenten waar de 4e graad niet is ingericht.

MINISTERE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE

Athénée royal

Ecole moyenne de l'Etat pour $\left\{ \begin{array}{l} \text{garçons} \\ \text{filles} \end{array} \right\}$ à

ANNÉE SCOLAIRE 193 -193

Demande d'exonération totale ou partielle de la rétribution scolaire

(Arrêté royal du 21 août 1933)

Véridié et certifié exact en ce qui concerne la déclaration de revenu.

Le Contrôleur des Contributions,

*Le soussigné (1)
domicilié à, rue, n°
sollicite l'exonération de la rétribution scolaire à concurrence de (2) pour
cent pour son enfant (3), élève de (4)*

*Il déclare avoir disposé pendant l'année 193 (5) d'un revenu net inférieur
à fr. et avoir à sa charge (6) enfants.*

A, le 193 .

(Signature).

N. B. — Cette déclaration, dûment remplie, doit être remise au chef de l'établissement; c'est à ce dernier qu'il appartient de la soumettre, pour vérification, au Contrôleur des contributions.

- (1) Nom, prénoms et profession.
- (2) Indiquer le pourcentage de réduction sollicité : 100 ou 50 p. c.
- (3) Prénom de l'enfant.
- (4) Classe où l'enfant est inscrit.
- (5) Année précédant l'ouverture de l'année scolaire.
- (6) Indiquer le nombre d'enfants à charge.

Barème des exonérations totales ou partielles de la rétribution scolaire

Nombre d'enfants à charge	1	2	3	4	5	6	7 ^e etc.
Revenu net donnant droit à 100 p. c. d'exonération .	15,000	18,000	21,000	24,000	27,000	30,000	33,000
Revenu net donnant droit à 50 p. c. d'exonération .	20,000	23,000	26,000	29,000	32,000	35,000	38,000

MINISTERIE VAN OPENBAAR ONDERWIJS

Koninklijk athenæum

Rijksmiddelbare school voor $\left. \begin{array}{l} \text{jongens} \\ \text{meisjes} \end{array} \right\} \text{ te } \dots\dots\dots$

SCHOOLJAAR 193 -193

Aanvraag om algeheele of gedeeltelijke vrijstelling der betaling van het schoolgeld

(Koninklijk besluit van 21 Augustus 1933)

Nagezien en voor echt verklaard wat betreft de aangifte van inkomen.

De Controleur der Belastingen,

Ondergeteekende (1)
 woonachtig te straat, n^o,
 verzoekt om vrijstelling van het schoolgeld tot een bedrag van (2) ten
 honderd, voor zijn kind (3) leerling(e) der (4)
 Hij verklaart gedurende het jaar 193 (5) te hebben beschikt over een netto-
 inkomen lager dan frank en (6) kinderen te
 zijnen laste te hebben.
 Te, den 193 .

(Handteekening.)

N. B. — Die verklaring moet, behoorlijk ingevuld, aan het schoolhoofd bezorgd worden; dit laatste behoort haar, ter verificatie, aan den Controleur der belastingen te onderwerpen.

- (1) Naam, voornamen en beroep.
- (2) Het percentage aanduiden der aangevraagde vermindering : 100 of 50 t. h.
- (3) Voornaam van het kind.
- (4) Klasse waar het kind ingeschreven is.
- (5) Jaar dat de opening van het schooljaar voorafgaat.
- (6) Het aantal kinderen ten laste vermelden.

Schaal der algeheele of gedeeltelijke vrijstellingen der betalingen van het schoolgeld

Aantal kinderen ten laste	1	2	3	4	5	6	7, enz.
Netto-inkomen recht ge- vende op 100 t. h. vrij- stelling.	15,000	18,000	21,000	24,000	27,000	30,000	33,000
Netto-inkomen recht ge- vende op een verminde- ring met 50 t. h. . . .	20,000	23,000	26,000	29,000	32,000	35,000	38,000

Quelle était la situation avant la guerre ?

Le taux du minerval n'était pas uniforme. Il variait suivant l'importance de la commune et était proposé au Département par le Bureau administratif de l'établissement. En général, il était moins élevé dans les écoles moyennes pour garçons que dans les écoles moyennes pour filles et dans les athénées. Le Bureau administratif accordait un certain nombre de gratuités ou demi-gratuités qui étaient, de préférence, réservées aux enfants d'agents des services publics. Ceux-ci actuellement payent le minerval. En ce qui concerne les écoles moyennes pour garçons de petites villes, le taux d'avant-guerre est actuellement affecté d'un multiplicateur variant entre 5 et 6.

Faut-il modifier le régime actuel ?

Certains membres de la Commission souhaitent ardemment le relèvement du minerval et la suppression des exonérations et réductions. Ils invoquent deux arguments :

a) procurer à l'Etat quelques millions de ressources nouvelles;

b) détourner de l'enseignement moyen, des éléments, nombreux, assurément, pour lesquels cet enseignement est plutôt une nuisance.

Sans vouloir mettre en parallèle l'enseignement moyen officiel, régi par des règles rigides, et l'enseignement moyen libre, qui, en raison même de ce qu'il est libre, jouit d'une souplesse d'organisation qui lui facilite le recrutement de ses élèves, examinons les deux arguments.

Est-il sage que l'Etat cherche à se créer des ressources par une élévation du taux de la rétribution scolaire ?

Welke was de toestand vóór den oorlog ?

Het bedrag van het schoolgeld was niet eenvormig. Het schommelde volgens de belangrijkheid van de gemeenten en werd aan het Departement voorgesteld door het bestuursbureau van de instelling. In het algemeen was het minder hoog in de middelbare scholen voor jongens dan in de middelbare scholen voor meisjes en in de athenea. Het Bestuursbureau verleende een zeker aantal vrijstellingen of halve vrijstellingen die bij voorkeur werden voorbehouden aan de kinderen van agenten der openbare diensten. Deze betalen thans het schoolgeld. Wat betreft de middelbare scholen voor jongens, in de kleine steden, wordt het vooroorlogschbedrag thans vermenigvuldigd met een coëfficiënt die schommelt tusschen 5 en 6.

Moet het huidig regime worden gewijzigd?

Sommige leden der Commissie wenschen vurig dat het schoolgeld zou worden verhoogd en dat de vrijstellingen en verminderingen zouden worden afgeschaft. Zij voeren twee argumenten aan :

a) zij willen aan den Staat enkele millioenen nieuwe inkomsten bezorgen;

b) zij willen uit het middelbaar onderwijs weren talrijke elementen voor dewelke, naar men beweert, dit onderwijs veeleer schadelijk is.

Zonder een vergelijking te willen trekken tusschen het officieel middelbaar onderwijs, dat wordt beheerd door strakke regelen, en het vrij middelbaar onderwijs, dat juist omdat het vrij is, veel meer soepelheid van inrichting bezit, waardoor de aanwerving van leerlingen wordt vergemakkelijkt, laten wij deze twee argumenten onderzoeken.

Is het wijs dat de Staat trachte zich nieuwe inkomsten te verschaffen door een verhooging van het bedrag van het

L'intérêt primordial de l'Etat n'est-il pas de favoriser, dans la mesure la plus large, l'instruction et la culture de la génération qui monte ? Le régime actuel, n'est-ce pas un régime sainement démocratique ? La gratuité de l'enseignement secondaire, jusqu'à 16 ans tout au moins, ne devrait-elle pas être envisagée comme le corollaire nécessaire de la prolongation de la scolarité ? Ne serait-ce pas un mal pour le pays, si seuls les enfants des familles aisées avaient la possibilité matérielle de faire des études conduisant à des situations enviabiles ? Les enfants de ces familles détiennent-ils le monopole des aptitudes ? Ne serait-ce pas monstrueux que le portefeuille paternel fût le principal critère des possibilités de l'enfant ? Le fonds des Mieux-Doués, réservé d'ailleurs à l'élite, serait impuissant à remédier aux lamentables conséquences d'un tel état de choses.

Le minerval n'est pas, d'ailleurs, la seule dépense qu'entraîne la fréquentation des établissements d'enseignement moyen; il y a les frais nécessités par l'achat des livres et fournitures classiques, frais qui s'élèvent à plusieurs centaines de francs.

En somme, l'augmentation et comptée, des revenus de l'Etat, deviendrait-elle une réalité ? Cela reste à démontrer.

On aurait, cependant, objecté-t-on, purgé, de cette façon, l'enseignement moyen, de tous les éléments qui ne s'y trouvent pas à leur place. Que penser d'une telle épuration, en admettant qu'une épuration soit nécessaire ? Donne-t-elle la garantie que ce sont les moins aptes à suivre fructueusement les cours des établissements d'enseignement moyen, qui se veraient ainsi dans la nécessité d'abandonner cet enseignement ? N'empêcherait-on pas, au contraire, bien des

schoolgeld? Eischt het hoogste belang van den Staat veeleer niet dat hij in de ruimste maat het onderwijs en de cultuur van het opkomende geslacht bevordere? Is het huidig regime niet een gezond democratisch regime? De kosteloosheid van het middelbaar onderwijs, althans tot 16 jaar, zou veeleer dienen beschouwd als de onontbeerlijke aanvulling van de verlenging van den schoolplicht. Ware het geen kwaad voor het land indien alleen de kinderen van de goeude gezinnen de stoffelijke mogelijkheid hadden studiën te doen die leiden tot benijdenswaardige posities? Hebben de kinderen van deze gezinnen het monopolie van den aanleg? Ware het niet monsterachtig dat de vaderlijke portefeuille het bijzonderste criterium moest wezen van de vermogens van het kind? Trouwens, het Fonds der meerbegaafden dat ten andere wordt voorbehouden aan de elite, zou machteloos zijn om de erbarmelijke gevolgen van een dusdanigen toestand te verhelpen.

Het schoolgeld is ten andere niet de eenige uitgave waartoe het bezoeken der instellingen van middelbaar onderwijs aanleiding geeft; daarbij komen nog de kosten veroorzaakt door den aankoop van boeken en klasbenoedigheden, welke kosten enkele honderden franks bedragen.

Kortom, zal de verwachte stijging der inkomsten van den Staat werkelijkheid worden? Dit blijft nog te bewijzen.

Men zou evenwel, doet men opmerken, aldus het middelbaar onderwijs hebben gezuiverd van alle elementen die er niet op hun plaats zijn. Wat te denken van een dusdanige zuivering in de veronderstelling dat een zuivering noodig weze? Geeft zij den waarborg dat deze die minst geschikt zijn om met vrucht de leergangen der instellingen van middelbaar onderwijs te volgen, zich aldus in de noodzakelijkheid zullen gesteld zien dit onderwijs te verlaten? Zou men daarentegen

éléments de donner leur mesure ? D'où préjudice causé à l'enfant, à la famille, à la nation.

Le Département de l'Instruction publique a créé, tout récemment, un certain nombre d'écoles moyennes qui ont connu, dès leur ouverture, une prospérité qui s'affirme de jour en jour. Pourquoi avoir créé ces écoles si c'est pour les placer, à peine nées, dans des conditions difficiles d'existence ? Car ce sont ces nouvelles écoles, établies dans des régions sub-urbaines ou agricoles, qui souffriraient le plus d'un régime plus sévère en matière de rétribution scolaire.

La prospérité de l'enseignement moyen est-elle un mal ? Ne peut-on exprimer l'opinion que si les écoles moyennes, anciennes et nouvelles, sont prospères, c'est que la solide formation générale qu'elles donnent est toujours appréciée ? Le besoin de cette formation ne se fait-il pas de plus en plus sentir, même pour l'ouvrier qualifié à qui elle facilite l'adaptation à l'évolution des techniques ? De nombreux élèves d'école moyenne trouvent des débouchés dans l'artisanat et dans les métiers qualifiés et n'y sont pas des dévoyés. L'école moyenne, d'ailleurs, peut jouer un rôle dans l'organisation de la prolongation de la scolarité. Elle peut, si l'on fait, de la première année, une année d'orientation, rendre bien des services.

Une dernière considération. Le nouveau statut des agents de l'Etat exige, pour l'admission des candidats aux fonctions des troisième et deuxième catégories, le diplôme d'enseignement moyen du degré inférieur ou d'humanités complètes. Faut-il réserver l'accès à ces fonctions aux seuls enfants de familles aisées ?

En conclusion, le maintien du statu-quo, dont le sérieux contrôle des agents

niet talrijke elementen beletten de maat van hun kunnen te toonen? Vandaar nadeel berokkend aan het kind, aan het gezin en aan het land.

Onlangs heeft het Departement van Openbaar Onderwijs een zeker aantal scholen opgericht die vanaf de opening een van dag tot dag stijgenden bloei hebben gekend. Waarom zou men deze scholen hebben opgericht indien zij onmiddellijk na de oprichting worden geplaatst in moeilijke voorwaarden van bestaan? Immers het zijn deze nieuwe scholen, gevestigd in den omtrek van de steden of in landbouwstreken, die meest zouden lijden onder een strenger regime op gebied van schoolgeld.

Is de bloei van het middelbaar onderwijs een kwaad? Mag men niet de meening uitdrukken dat, indien de oudere en de nieuwe middelbare scholen bloeien, dit te wijten is aan de stevige algemeene opleiding die zij geven en die steeds op prijs wordt gesteld? Doet de noodwendigheid van deze opleiding zich niet meer en meer gevoelen, zelfs voor den geschoolden arbeider wien zij de aanpassing aan de evolutie van de techniek vergemakkelijkt? Talrijke leerlingen van de middelbare scholen vinden afzetgebieden in de ambachten en in de geschoolde stielen en zijn er geen misloopenen. Trouwens, de middelbare school kan een rol spelen in de inrichting der verlenging van den schoolplicht. Zij kan, indien men van haar eerste jaar een jaar voor beroepskeuze maakt, talrijke diensten bewijzen.

Een laatste beschouwing : het nieuwe statuut van de Staatsbedienden eischt, voor de toelating der candidaten tot de betrekkingen van de derde en van de tweede categorie, het diploma van middelbaar onderwijs van den lageren graad of van volledige humaniora. Moet men den toegang tot deze betrekkingen enkel voorbehouden aan de kinderen van de gegoede gezinnen?

Als besluit is de handhaving van het statu quo, waarvan de ernstige controle

des contributions garantit l'application stricte, s'impose sous un régime démocratique, en attendant la suppression radicale de la rétribution scolaire, au secondaire inférieur, lorsque sera organisée l'obligation scolaire jusqu'à 15 ans.

Une circulaire, prise au début d'octobre, avait fait dépendre l'octroi des exonérations et réductions, de l'obtention des 60 p. c. du total des points. L'application de cette circulaire a été reportée à l'année scolaire prochaine. Encore que la condition à laquelle elle subordonne l'octroi des exonérations et réductions paraisse très raisonnable, il est à craindre que ses résultats ne soient pas heureux. Ne va-t-elle pas pousser les professeurs à se montrer plus larges dans leurs appréciations, ce qui ferait baisser le niveau des études ?

IV. — Voeux.

Avis de la Commission :

1° Accorder la gratuité de l'enseignement aux enfants des agents des services publics, quelle que soit l'importance des ressources de ces derniers, constitue un abus;

2° Il faudrait persuader les parents que le fait, pour leurs enfants, de faire des études secondaires du degré inférieur ne constitue nullement, au contraire, un empêchement de réussir dans un métier.

CHAPITRE VI.

Enseignement technique.

I. — Des voeux.

Un membre de la Commission a fait part d'un certain nombre de voeux qu'il commentera, sans aucun doute, en séance publique.

van de agenten der belastingen de strenge toepassing waarborgt, geboden onder een democratisch regime; in afwachting van de radicale afschaffing van het schoolgeld, in den lageren graad, wanneer de schoolplicht tot 15 jaar zal zijn ingericht.

Een omzendbrief, opgesteld begin October, had het verleenen der vrijstellingen en verminderingen doen afhangen van het behalen van 60 t. h. van het totaal der punten. De toepassing van dezen omzendbrief werd verdaagd tot het volgende schooljaar. Ofschoon de voorwaarde, waarvan het verleenen der vrijstellingen en verminderingen afhankelijk wordt gesteld, zeer redelijk schijnt, valt er te vreezen dat haar uitslagen niet gelukkig zijn. Zal zij de leeraars er niet toe aanzetten zich ruimer te toonen in hun beoordeelingen, hetgeen het peil der studiën zou doen dalen?

IV. — Wenschen.

Meening der Commissie :

1° Het verleenen van kosteloos onderwijs aan de kinderen van de bedienden der openbare diensten, welke ook de belangrijkheid der inkomsten van deze laatsten zijn, beteekent een misbruik.

2° Men zou de ouders er van moeten overtuigen dat het feit, voor hun kinderen, middelbare studiën van den lageren graad te doen, geenszins, wel integendeel, een beletsel is om in een beroep te slagen.

HOOFDSTUK VI.

Technisch onderwijs.

I. — Wenschen.

Een lid der Commissie gaf uiting aan een zeker aantal wenschen, die hij allicht in de openbare vergadering zal toelichten.

Vœux de voir le Département de l'Instruction publique :

1° favoriser la création, dans les académies et écoles de dessin, de cours de technique appliquée aux cours d'arts décoratifs et industriels et complétant la formation artistique;

2° rendre obligatoire l'intégration dans les programmes des écoles professionnelles, artistiques et techniques, agréées :

a) de cours d'hygiène professionnelle et sociale;

b) de cours de culture physique.

3° réorganiser, avec le concours des médecins et des administrations scolaires, le service d'inspection sanitaire des apprentis fréquentant les écoles professionnelles, techniques et artistiques, de plein exercice.

4° mettre fin, et d'urgence, au surmenage qui atteint, dans un très grand nombre d'institutions, les élèves et les professeurs de l'enseignement professionnel.

5° favoriser la création dans les provinces, les centres régionaux et, éventuellement, les communes importantes, de conseils de perfectionnement de l'enseignement primaire, secondaire, artistique et technique.

6° examiner d'urgence, avec le concours du Département des Affaires Economiques, le problème des écoles mercantiles et non agréées qui préjudicient gravement, non seulement l'enseignement professionnel agréé et contrôlé, mais encore les petites industries, l'artisanat et les métiers et négoce.

7° rétablir un crédit spécial suffisamment important, permettant son intervention dans l'amélioration

Het Departement van Openbaar Onderwijs zou :

1° de oprichting moeten bevorderen, in de academiën en teekenscholen, van lessen in de techniek toegepast op de lessen in sier- en industriele kunst, tot volmaking van de kunstopleiding;

2° moeten verplichtend maken de inlijving in de programmas der erkende beroeps-, kunst- en technische scholen :

a) van lessen in beroeps- en sociale hygiene;

b) van lessen in de lichamelijke opvoeding;

3° met de medewerking der geneesheeren en der schoolbesturen, den dienst moeten herinrichten van medisch toezicht op de leerlingen die de beroeps-, technische en kunstscholen, met volledig leerplan, bezoeken;

4° ten spoedigste het overwerk moeten doen ophouden dat, in zeer vele onderwijsinrichtingen, op leerlingen en leeraars drukt;

5° de oprichting moeten bevorderen, in de provinciën, de gewestelijke centra en eventueel in de groote gemeenten van raden voor verbetering van het lager, middelaar, artistiek en technisch onderwijs;

6° ten spoedigste in samenwerking met het Departement van Economische Zaken het vraagstuk moeten onderzoeken van de scholen met winstoogmerken, die niet werden erkend, en ernstig nadeel berokkenen, niet alleen aan het erkend en gecontroleerd beroepsonderwijs, doch ook aan de kleine bedrijven, het ambachtswezen en de ambachten en neringen;

7° een tamelijk aanzienlijk krediet moeten voorzien met het oog op de verbetering van de didactische en

de l'outillage didactique et technique de toutes les écoles professionnelles, techniques et artistiques.

8° favoriser la création dans les écoles professionnelles de plein exercice pour garçons, techniques et artistiques, de cours de stage assurant la formation pédagogique des artistes, des techniciens, des artisans se destinant à l'enseignement professionnel quel qu'il soit.

II. — Lenteurs.

L'an dernier, une remarque instantane a été faite au sujet de certaines lenteurs dont on se plaint, à propos de l'agrégation d'écoles et des paiements du personnel de celles-ci.

Cette plainte a été renouvelée et appuyée cette année encore. Elle peut se résumer de la manière suivante :

1° Il faut parfois attendre 2 ans avant d'obtenir l'agrégation de certaines écoles;

2° Des professeurs de l'enseignement technique connaissent la détresse en attendant, avec une impatience découragée, la liquidation des traitements qui leur sont dus pour des prestations depuis longtemps accomplies.

La Commission se demande pourquoi le paiement ne se fait pas directement par l'Etat au personnel intéressé par la voie des comptes chèques-postaux, ainsi qu'il en va pour le personnel enseignant des écoles primaires et des cours ressortissant à la prolongation de la scolarité.

On peut trouver aux Annales parlementaires (Sénat-séance du mardi 15 mars 1938, une brève réponse de M. le Ministre Hoste à cet égard). Mais on souligne le fait que rien n'est changé depuis.

technische uitrusting van al de beroeps-, vak-, en kunstschole.

8° de oprichting moeten bevorderen in de beroeps-, vak- en kunstschole voor jongens met volledig leerplan, van proeftijdlessen voor de pedagogische opleiding van de kunstenaars, technici en ambachtslieden die zich voorbereiden tot eenig beroepsonderwijs.

II. — Traagheden.

Verleden jaar werd een dringende opmerking gemaakt omtrent sommige traagheden waarover wordt geklaagd in verband met de aanneming van scholen en van de betaling van haar personeel.

Deze klacht werd herhaald en dit jaar nog gesteund. Zij kan worden samengevat als volgt :

1° er dient soms twee jaar gewacht vooraleer de aanneming van sommige scholen te verkrijgen;

2° leeraars van het technisch onderwijs verkeerden in nood terwijl zij met moedeloos ongeduld wachten op de uitbetaling van de wedden die hun verschuldigd zijn voor dienstverstrekingen die sedert lang zijn volbracht.

De Commissie vraagt zich af waarom de betaling niet rechtstreeks geschiedt door den Staat aan het betrokken personeel door middel van de postchecks zooals gebeurt voor het onderwijzend personeel van de lagere scholen en van de leergangen die verband houden met de verlenging van den schoolplicht.

In de Handelingen van den Senaat (vergadering van Dinsdag, 15 Maart 1938), vindt men een kort antwoord van Minister Hoste in dit opzicht. Maar er wordt nadruk gelegd op het feit dat sedertdien niets veranderd is.

III. — Ecoles de service social.

A des questions posées par plusieurs membres de la Commission à propos des écoles de service social, la réponse suivante a été communiquée.

L'Office de l'Enseignement technique subventionne *cinq* écoles de service social :

- 1° Anvers, De Vrièrestraat, 33;
- 2° Héverlé, chaussée de Namur :
 - a) section française;
 - b) section flamande.
- 3° Ixelles, rue de la Croix, 36;
- 4° Schaerbeek, rue de la Poste, III :
 - a) section française;
 - b) section flamande.
- 5° Uccle, chaussée de Waterloo :
 - a) section française;
 - b) section flamande.

Ces institutions — sauf celle d'*Ixelles* qui bénéficie d'un régime particulier — sont à caractère *libre*, c'est-à-dire qu'au point de vue financier, elles se procurent, en dehors des subventions de l'Etat et, éventuellement, des autres pouvoirs publics, des ressources propres.

L'école centrale de service social d'*Ixelles* se caractérise tout autrement. L'historique de son activité le prouvera.

Créée par l'initiative privée, elle est devenue école de l'Etat en 1920. Pas pour longtemps, cependant, puisqu'un arrêté royal, pris le 27 mai 1922, lui rend son caractère d'école *libre*.

III. — Scholen voor maatschappelijk dienstbetoon.

Op vragen gesteld door verschillende leden van de Commissie aangaande de scholen voor maatschappelijk dienstbetoon, werd het volgende antwoord verstrekt.

De dienst van het technisch onderwijs verleent toelagen aan vijf scholen voor maatschappelijk dienstbetoon :

- 1° Antwerpen, de Vrièrestraat, 33;
- 2° Heverlee, Naamsche Steenweg :
 - a) Fransche afdeeling;
 - b) Vlaamsche afdeeling;
- 3° Elsene, Kruisstraat, 36;
- 4° Schaarbeek, Poststraat, III :
 - a) Fransche afdeeling;
 - b) Vlaamsche afdeeling;
- 5° Ukkel, Steenweg op Waterloo :
 - a) Fransche afdeeling;
 - b) Vlaamsche afdeeling.

Deze instellingen — behalve deze van *Elsene* die een bijzonder regime geniet, — hebben het karakter van *vrije* instellingen, dit beteekent dat zij in financieel opzicht zichzelf eigen geldmiddelen verschaffen buiten de toelagen van den Staat en eventueel van de andere openbare besturen.

De Centrale School voor Maatschappelijk Dienstbetoon te Elsene, is van gansch anderen aard. Dit zal blijken uit het geschiedkundig overzicht van haar bedrijvigheid.

Opgericht door het privaat initiatief, is zij in 1920 een Staatsschool geworden. Niet voor lang echter, vermits bij koninklijk besluit van 27 Mei 1922 aan deze school haar karakter van vrije school wordt teruggeschonken.

Le rapport au Roi, accompagnant cet arrêté, mentionne notamment :

« L'article 9 de l'arrêté royal du 15 octobre 1920 donne à l'institution le caractère d'un établissement de l'Etat, mais l'expérience a démontré que l'organisation d'une école sociale demande une souplesse et une liberté d'action qui se concilient très difficilement avec le caractère d'une institution de l'Etat »

Pendant la période de 1920 à 1922, l'Etat a procédé à des nominations, telle, par exemple, celle de la directrice qui était inspectrice-générale au Ministère de la Justice (Département de qui relevait l'institution).

Le retour au régime *libre* de l'école incita le Ministre de la Justice à prendre certaines mesures de garantie envers le personnel qu'il avait nommé; c'est ainsi que la Directrice obtint la promesse que son traitement d'inspectrice-générale lui serait maintenu. Il en fut de même pour les autres membres du corps professoral.

La résultante de ces décisions fut que — en ce qui concerne cette institution — le principe de subvention imposé à l'Office de l'Enseignement technique, par l'Arrêté royal du 14 juillet 1933, n'a pu être appliqué. Le respect de la promesse ministérielle provoqua un régime spécial.

1° *Personnel bénéficiant de droits acquis.*

C'est-à-dire celui transféré du Ministère de la Justice à l'école. Intervention de l'Etat : 100 p. c.

2° *Personnel ordinaire.*

Conférenciers et professeurs. Intervention de l'Etat : 60 p. c.

L'arrêté royal du 14 juillet 1933 fixant ce pourcentage d'intervention ne pouvant être appliqué à l'école

In het verslag aan den Koning dat aan dit besluit voorafgaat, wordt onder meer gezegd dat artikel 9 van het koninklijk besluit van 15 October 1920 aan de instelling het karakter geeft van een Staatsinstelling, maar dat uit de ervaring is gebleken dat de inrichting van een school voor maatschappelijk dienstbetoon een soepelheid en een vrijheid van actie vergt die moeilijk zijn overeen te brengen met het karakter van een Staatsinstelling.

Gedurende het tijdperk van 1920 tot 1922, is de Staat overgegaan tot benoemingen, zooals bijvoorbeeld deze van de bestuurster die algemeene opzienster was bij het Ministerie van Justitie, van hetwelk de instelling afhing.

De terugkeer tot het vrije regime van deze school zette den Minister van Justitie er toe aan sommige waarborgmaatregelen te treffen tegenover het personeel dat hij had benoemd; aldus verkreeg de bestuurster de belofte dat haar wedde van algemeene opzienster zou blijven gehandhaafd en hetzelfde gebeurde ook voor de overige leden van het leeraarskorps.

Het gevolg van deze beslissingen was dat voor deze instelling het beginsel van toelage opgelegd aan den dienst van het technisch onderwijs bij koninklijk besluit van 14 Juli 1933 niet kon worden toegepast. De eerbiediging van de ministerieele beloften gaf aanleiding tot een speciaal regime.

1° *Personeel dat verworven rechten geniet.*

Dit slaat op het personeel dat werd overgeplaatst van het Ministerie van Justitie naar deze school. Tusschenkomst van den Staat : 100 t. h.

2° *Gewoon personeel.*

Voordrachtgevers en leeraars. Tusschenkomst van den Staat : 60 t. h.

Daar het koninklijk besluit van 14 Juli 1933 waarbij dit percentage van tusschenkomst werd vastgesteld

centrale de service social, il a fallu prendre d'autres dispositions; l'Office de l'Enseignement technique fit inscrire, en 1937, au budget ordinaire du Ministère de l'Instruction publique — article 17-7 — un poste spécial de 150,000 francs destiné à couvrir toutes les dépenses généralement quelconques de cette institution.

L'école centrale de service social d'Ixelles, créa, à côté des cours existants :

- 1° une section ménagère;
- 2° une section flamande.

Cette extension nécessita des besoins financiers nouveaux dans lesquels l'Etat prit sa quote-part. Mais, soucieux avant tout d'en revenir à un régime normal, il calcula son intervention conformément à ses propres prescriptions et arriva, de cette manière, à un complément de subvention de 70,000 francs.

Le montant total de l'intervention de l'Etat s'élève donc à 220,000 francs suivant tableau ci-annexé. (*Voir p. 36*).

* *

Le régime spécial admis en faveur de cette institution souleva des objections diverses, notamment de la part de la Cour des Comptes qui prétend considérer l'école comme organisme de l'Etat. Il a été prouvé précédemment qu'il n'en est rien.

Le personnel ne peut être assimilé au personnel de l'Etat; l'intervention du Ministre a pour seul but de s'assurer de la valeur pédagogique et scientifique des agents proposés.

D'autre part, on ne peut que s'en référer à l'article 9 de l'arrêté royal du 15 octobre 1920 ainsi qu'à l'article 1 de l'arrêté royal du 27 mai 1922. L'article 9 de l'arrêté royal du 15 octobre 1920 stipule que : « Les professeurs

niet kon worden toegepast op de Centrale School voor Maatschappelijk Dienstbetoon, moest men uitzien naar andere beschikkingen. De dienst van het technisch onderwijs deed in 1937 op de gewone begrooting van Openbaar Onderwijs, onder artikel 17-7, een bijzonderen post inschrijven van 150,000 frank bestemd om al de uitgaven van deze instelling te dekken.

De Centrale School voor Maatschappelijk Dienstbetoon te Elsene schiep naast de bestaande leergangen :

- 1° een huishoudelijke sectie;
- 2° een Vlaamsche sectie.

Deze uitbreiding gaf aanleiding tot nieuwe, financiële behoeften in dewelke de Staat zijn aandeel nam. Maar daar hij er vooral om bekommerd was terug te keeren tot een normaal regime, berekende hij zijn tusschenkomst overeenkomstig zijn eigen voorschriften en aldus kwam hij tot een aanvullende toelage van 70,000 frank.

Het globaal bedrag van de Staats-tusschenkomst bedraagt dus 220,000 frank volgens bijgevoegde tabel. (*Zie blz. 36*).

* *

Het bijzonder regime aangenomen ten bate van deze instelling deed verschillende opwerpen rijzen, onder meer vanwege het Rekenhof dat beweert de school te beschouwen als een Staatsinstelling. Hooger werd bewezen dat dit niet het geval is.

Het personeel kan niet worden gelijkgesteld met het Staatspersoneel; de tusschenkomst van den Minister heeft uitsluitend ten doel zich te vergewissen van de pedagogische en wetenschappelijke waarde van het aangesteld personeel.

Aan den anderen kant, kan men enkel verwijzen naar artikel 9 van koninklijk besluit van 15 October 1920, alsmede naar het eerste artikel van koninklijk besluit van 27 Mei 1922. Artikel 9 van koninklijk besluit van

et conférenciers sont désignés et leur rétribution sera déterminée par le Comité, sous l'approbation du Ministre de la Justice. »

L'article 1 de l'arrêté royal du 15 octobre 1922 confirme cette disposition en ces termes :

« Le Directeur, les professeurs et conférenciers, les membres du personnel administratif sont agréés par le Ministre. »

A remarquer, en outre, qu'au budget de cette institution figure un crédit destiné au paiement de la cotisation patronale prévu par la loi relative à l'assurance en vue de la vieillesse et du décès prématuré.

Cette école n'est donc pas un organisme de l'Etat et tout rentrera dans l'ordre quand le personnel repris au Ministère de la Justice sera pensionné. A ce moment, l'intervention financière sera calculée suivant les prescriptions du Code de l'Enseignement technique.

* * *

Une autre critique est faite au sujet de la création d'une section flamande à Bruxelles.

L'école de service social à Anvers voit, avec crainte, l'ouverture d'une section concurrente à la sienne.

Déjà, précédemment, se trouvant dans une situation financière difficile, elle avait demandé de pouvoir obtenir une intervention de 100 p. c. dans les traitements du personnel. Allant plus loin, elle sollicita son agrégation comme « Ecole flamande de service social de l'Etat ».

La première question a dû être écartée parce que, comme ses consœurs, elle est sous le régime des écoles à

15 October 1920 bepaalt dat « de professoren en voordrachthouders worden aangewezen en hun bezoldiging wordt vastgesteld door het Comité mits goedkeuring van den Minister van Justitie ».

Het eerste artikel van koninklijk besluit van 15 October 1922 bevestigt deze bepaling in dezer voege :

« De bestuurder, de professoren en voordrachthouders, de leden van het bestuurlijk personeel worden door den Minister van Justitie aangenomen. »

Op te merken valt bovendien dat op de begrooing van deze instelling een krediet voorkomt dat bestemd is voor de betaling van de werkgeversbijdrage voorzien bij de wet op de verzekering tegen ouderdom en vroegtijdigen dood.

Deze school is dus geen Staatsinstelling en alles zal in orde komen wanneer het personeel dat werd overgenomen van het Ministerie van Justitie, op pensioen zal zijn gesteld. Alsdan zal de financiële tusschenkomst worden berekend volgens de voorschriften van het Wetboek van het Technisch Onderwijs.

* * *

Een andere kritiek sloeg op de invoering van een Vlaamsche afdeeling te Brussel.

De school voor maatschappelijk dienstbetoon te Antwerpen ziet met vrees de opening van een mededingende afdeeling tegemoet.

Reeds vroeger toen zij in een be-rooiden financiëleen toestand verkeerde vroeg zij een tusschenkomst van 100 t. h. aan in de wedden van het personeel. Zij ging nog verder en vroeg te worden aangenomen als « Vlaamsche school voor maatschappelijk dienstbetoon van den Staat ».

De eerste vraag moest worden afge- wezen omdat zij evenals de andere soortgelijke scholen valt onder het

caractère *libre*. Elle est donc soumise à la règle commune d'intervention financière de l'Etat.

L'agréation en tant qu'école de l'Etat n'a pu être retenue non plus, parce qu'il semble inutile de créer des écoles de service social de l'Etat.

Ces demandes ont été provoquées vraisemblablement par le fait du régime spécial appliqué à l'école d'Ixelles.

Il a été démontré plus haut que ce régime n'était que transitoire et devait prendre fin dès que les professeurs — anciens fonctionnaires du Ministère de la Justice — seraient pensionnés.

* *

Votre rapporteur a été avisé, par le Département, de ce que M. le Ministre se prononcera incessamment sur des propositions que les services compétents ont établies et qui permettront aux écoles d'avoir un régime un peu moins rigide que l'actuel.

* *

ANNEXE

*Justification du crédit
de 220,000 francs.*

1° *Activités anciennes.*

- a) Traitements suivant droits acquis calculés à 100 p. c. d'intervention fr. 122,252
- b) Traitements suivant régime ordinaire calculés à 60 p. c. d'intervention. . . . 43,677
- c) Indemnités pour cotisations patronales, application de l'index, allocations familiales. . . . 12,446

Fr. 178,375

regime der zoogenaamde *vrije* school. Zij is dus onderworpen aan den gemeenschappelijken regel van financiële tusschenkomst van den Staat.

De aanneming als Staatsschool kon evenmin in aanmerking worden genomen omdat het overbodig schijnt Staatsscholen voor maatschappelijk dienstbetoon in het leven te roepen.

Deze vragen werden waarschijnlijk uitgelokt door het feit van het bijzonder regime toegepast op de school te Elsene.

Hooger werd bewezen dat dit regime enkel een overgangsregime was en moest ophouden zoodra de leeraars — gewezen ambtenaren van het Ministerie van Justitie — op pensioen zouden gesteld zijn.

* *

Uw verslaggever werd door het Departement verwittigd dat de Minister eerlang zal uitspraak doen over de voorstellen opgemaakt door de bevoegde diensten en die aan de scholen zullen, toelaten een regime te bezitten dat minder strak is dan het huidige.

* *

BIJLAGE

*Rechtvaardiging van het krediet van
220,000 frank.*

1° *Vroegere bedrijvigheden :*

- a) Wedden volgens verworven rechten berekend tegen een tusschenkomst van 100 t. h. . . . fr. 122,252
- b) Wedden berekend volgens gewoon regime tegen 60 t. h. tusschenkomst . . . 43,677
- c) Vergoedingen voor werkgeversbijdragen, toepassing van het indexcijfer, gezinsvergoedingen. . . . 12,446

Fr. 178,375

2° *Activités nouvelles.*

a) Cours du soir . fr.	4,696
b) Cours flamands .	24,187
c) Cours ménagers .	9,675
d) Imprévus . . .	3,067

 41,625

 Total général fr. 220,000

 =====

L'intervention de l'État dans ces activités nouvelles est calculée à raison de 60 p. c.

CHAPITRE VII.

A l'université.

Les professeurs d'université, membres de la Commission, sont d'accord pour regretter la situation pénible faite aux universités par suite des crédits insuffisants ou de la réduction du budget à l'endroit de certains chargés de cours et à propos, aussi, de la parcimonie dont on semble faire preuve dans les nominations des assistants.

Cette question fera l'objet d'une communication au Sénat par M. le sénateur de Fraipont, en ce qui concerne l'université de Liège.

CHAPITRE VIII.

Divers.

I. — Œuvres post-scolaires.

On a souligné tout l'intérêt qui s'attache à ces œuvres qui concourent au développement intellectuel de la Jeunesse.

A ce titre, elles méritent les encouragements généreux des pouvoirs publics.

2° *Nieuwe bedrijvigheden :*

a) Avondleergangen .	4,696
b) Vlaamsche leergangen	24,187
c) Leergangen van huishoudkunde .	9,657
d) Onvoorziene . . .	3,067

 41,625

 Algemeen totaal . . fr. 220,000

 =====

De tusschenkomst van den Staat in deze nieuwe bedrijvigheden wordt berekend op voet van 60 t. h.

HOOFDSTUK VII.

Op de universiteit.

De universiteitsprofessoren, leden van de Commissie, gaan akkoord om den pijnlijken toestand te betreuren waarin de universiteiten worden gesteld ten gevolge van de ontoereikende kredieten of van de vermindering der begrooting ten opzichte van sommige docenten en ook in verband met de karigheid waarvan men blijk schijnt te geven bij de benoeming van de assistenten.

Dit vraagstuk zal het voorwerp zijn van een mededeeling aan den Senaat door Senator de Fraipont wat betreft de universiteit te Luik.

HOOFDSTUK VIII.

Allerlei.

I. — Naschoolsche werken.

Er werd nadruk gelegd op het belang van deze werken die bijdragen tot de intellectueele ontwikkeling van de jeugd.

In dit opzicht verdienen zij de edelmoedige aanmoedigingen van de openbare besturen.

II. — Bibliothèques publiques.

Un membre de la Commission a fait la remarque ci-après :

Il existe en Belgique 2,400 bibliothèques publiques; un crédit global (article 16-9) de 1,200,000 francs fut prévu contre 1,400,000 francs en 1938.

Tous ceux qui s'occupent de bibliothèques sont convaincus qu'elles sont actuellement d'une importance extraordinaire.

En effet, les œuvres d'éducation populaire deviennent de plus en plus importantes. Les ouvriers ont plus de temps libre; la crise laisse malheureusement beaucoup d'heures de loisir aux chômeurs. Il est nécessaire que les bibliothèques soient renouvelées et complétées.

Le crédit global prévu à l'article 16-9 est divisé suivant certaines normes.

Les bibliothèques reçoivent 120 à 600 francs pour l'achat annuel des livres. Les directeurs du mouvement en faveur des bibliothèques demandent que le crédit global soit porté à 2 millions et augmenté progressivement, si possible, chaque année.

3 millions sont prévus pour l'éducation physique et le sport (budget Santé publique).

Ne doit-on pas promouvoir l'éducation populaire en encourageant les bibliothèques.

L'augmentation des crédits de l'article 16-9 devrait se faire sans augmentation de la somme globale du budget.

Voici quelques postes du budget qui pourraient, le cas échéant, être supprimés ou diminués afin d'obtenir les 800,000 francs nécessaires.

II. — Openbare bibliotheken.

Een lid der Commissie heeft de volgende opmerkingen gemaakt :

Er bestaan in België 2,400 openbare bibliotheken. Er werd bij artikel 16,9 een globaal krediet voorzien van 1,200,000 frank tegen 1,400,000 frank in 1938.

Al wie zich bezig houdt met bibliotheken is overtuigd dat zij thans een buitengewoon belang hebben.

Immers de werken voor volksopvoeding worden steeds belangrijker. De arbeiders beschikken over meer vrijen tijd; de crisis laat ongelukkig aan de werklozen vele uren vrijheid. Het is noodig dat de bibliotheken worden vernieuwd en aangevuld.

Het globaal krediet voorzien bij artikel 16-9 wordt verdeeld volgens sommige regelen.

De bibliotheken ontvangen 120 tot 600 frank voor den jaarlijkschen aankoop van boeken. De leiders van de beweging ten bate van de bibliotheken vragen dat het globaal krediet wordt opgevoerd tot 2 miljoen en zoo mogelijk ieder jaar geleidelijk verhoogd.

Een bedrag van 3 millicen wordt voorzien voor de lichamelijke opvoeding en de sport. (Begrooting van Volksgezondheid.)

Moet men niet de volksopvoeding bevorderen door de aanmoediging van de bibliotheken ?

De verhooging der kredieten van artikel 16-9 zou moeten geschieden zonder verhooging van het globaal bedrag der begrooting.

Ziehier enkele posten der begrooting die eventueel zouden kunnen worden afgeschaft of verminderd ten einde het noodige bedrag van 800,000 frank te bekomen.

Art. 8-16. — Bibliothèques des établissements d'enseignement moyen : acquisition de revues et d'ouvrages 250,000

Art. 8-19. — Bibliothèques des écoles normales. 70,000

Art. 18-6. — Education physique des étudiants universitaires (inchangé en comparaison de 1938). 25,000

Art. 18-28. — Ecoles de musique autres que les conservatoires royaux (inchangé) 2,500,000

Art. 18-31. — Arts lyriques et concerts (5,210,000 francs en 1938) 5,164,000

Il est à remarquer que pour le contrôle des bibliothèques publiques, l'article 2-43 prévoit un crédit de 316,340 francs.

En comparaison des subsides alloués cela semble excessivement exagéré.

L'article 16-8 prévoit un crédit de 877,500 francs pour les bibliothécaires. A remarquer que les bibliothèques ne reçoivent rien de ces sommes qui sont payées directement aux titulaires.

A cette observation, le Département répond ce qui suit :

1° Les crédits prévus pour les bibliothèques ont été en augmentation depuis plusieurs années. Ils ont été portés, l'année dernière, à 1,400,000 francs. S'ils ont été réduits à 1,200,000 fr., c'est en raison des compressions générales imposées à toutes les subventions.

2° Nous ne voyons pas la possibilité de diminuer les subventions reprises à d'autres articles du budget, pour opérer un transfert en faveur des bibliothèques. Toutes les subventions, en effet, ont été réduites à leur extrême limite et le Département se trouve

Art. 8-16. — Bibliotheken der middelbare onderwijsinrichtingen : aankoop van tijdschriften en werken fr. 250,000

Art. 8-19. — Bibliotheken der normaalscholen. 70,000

Art. 18-6. — Lichamelijke opvoeding der universitaire studenten (onveranderd vergeleken bij 1938). 25,000

Art. 18-28. — Andere muziekscholen dan de Koninklijke Conservatoria (ongewijzigd) 2,500,000

Art. 18-31. — Lyrische kunst en concerten (5,210,000 frank in 1938). 5,164,000

Er valt op te merken dat voor de controle der openbare bibliotheken bij artikel 2-43 een krediet van 316,340 fr. wordt voorzien.

Vergeleken bij de verleende toelagen schijnt dit buitensporig overdreven.

Artikel 16-8 voorziet een krediet van 877,500 frank voor de bibliothecarissen.

Er valt op te merken dat de bibliotheken niets ontvangen van deze sommen die rechtstreeks aan de titularissen worden uitbetaald.

Op deze opmerking wordt door het Departement het volgende geantwoordt :

1° De voorziene kredieten voor de bibliotheken werden sedert enkele jaren verhoogd. Sedert verleden jaar werden zij opgevoerd tot 1,400,000 frank. Indien zij werden verlaagd tot 1,200,000 frank is dit te wijten aan de algemeene inkrimpingen opgelegd aan alle toelagen;

2° Wij zien de mogelijkheid niet in de toelagen voorzien onder andere artikelen der begroting te verminderen om een overdracht te doen geschieden ten bate van de bibliotheken. Immers, al de toelagen werden tot de uiterste grens ingekrompen en het Departement

dans la presque impossibilité de satisfaire même à des engagements.

3° Les subventions octroyées aux bibliothèques n'engagent pas l'avenir. En effet, les bibliothèques sont actuellement suffisamment fournies de livres pour assurer, pendant une année de pause, de la lecture à leurs clients habituels. On peut donc réduire les achats pendant une année, car on pourra acquérir, dans l'avenir, les livres nouveaux dont on n'aura pu s'approvisionner au moment de leur parution.

4° La réorganisation du service des bibliothèques publiques est actuellement à l'étude, de façon à donner à ce service des affectations plus rationnelles.

III. — Pour les professeurs de musique.

La Commission appuie à l'unanimité le vœu ci-dessous.

La F. P. M. B. (Fédération des professeurs des écoles de musique, académies et conservatoires communaux de Belgique), réunie en congrès à Bruxelles, le 4 décembre 1938,

Constate avec satisfaction, que les subventions, accordées par l'Etat aux écoles de musique reconnues, ont été sensiblement relevées pour 1938 par suite des interventions répétées de ses dirigeants,

Demande aux administrations communales de consacrer l'augmentation du subside gouvernemental exclusivement au relèvement des traitements des professeurs des écoles de musique;

Regrette de devoir constater, que le budget de l'Instruction Publique pour 1939 ne prévoit pas les sommes nécessaires à l'établissement du barème-minima, depuis longtemps préconisé par elle et dont bénéficient tous les établissements communaux d'enseignement;

ment verkeert bijna in de onmogelijkheid zelfs verbintenissen na te leven;

3° De toelagen verleend aan de bibliotheken binden niet de toekomst. Immers, de bibliotheken zijn thans behoorlijk van boeken voorzien om gedurende een jaar pause aan hun gewone cliënteel lezing te verschaffen. Men mag dus de aankopen gedurende een jaar verminderen omdat men in de toekomst nieuwe boeken zou kunnen verkrijgen die men niet kon aankopen op het oogenblik dat zij verschenen;

4° De herinrichting van den dienst der openbare bibliotheken ligt thans ter studie ten einde aan dezen dienst een meer rationeele bestemming te geven.

III. — Voor de muzikleeraars.

Eenparig steunt de Commissie onderstaanden wensch :

De Federatie van de Professoren der Muziekscholen, Academies en Gemeentelijke Conservatoria van België,vergaderd in congres te Brussel op 4 December 1938,

Stelt met genoegen vast dat de toelagen door den Staat verleend aan de erkende muziekscholen merkelyk werden verhoogd voor 1939 ten gevolge van de herhaalde tuschenkomsten harer bestuurders;

Vraagt aan de gemeentebesturen dat zij de verhooging van de regeeringstoelage uitsluitend zouden besteden aan de verhooging der wedde van de leeraars der muziekscholen;

Betreurt te moeten vaststellen dat de begrooting van openbaar onderwijs voor 1939, niet de sommen voorziet welke noodig zijn voor de vaststelling van het minimum-barema, dat sedert lang door haar wordt aangevraagd en waarvan al de gemeentelyke onderwijsinstellingen het voordeel genieten;

Prie M. le Ministre de l'Instruction Publique d'examiner, avec plus d'attention encore que ses prédécesseurs, les questions vitales qui intéressent ses membres et d'y vouloir bien donner la solution équitable;

Emet le vœu de ne plus voir les enfants en dessous de 14 ans être astreints à faire des devoirs à domicile, par trop nombreux, ne leur permettant pas de s'adonner à des études récréatives et bien nécessaires, comme celles de l'art musical, supprimant ainsi une des grandes causes du surmenage scolaire, qui sévit actuellement.

IV. — Pour les musées.

Un membre a émis le vœu de voir le Département :

1° Pratiquer une politique plus efficace en matière de création ou d'extension des musées régionaux consacrés aux arts plastiques, aux arts décoratifs, au folklore, etc.

2° Organiser, avec le concours du Département des Classes moyennes et des Affaires économiques, des expositions et des concours consacrés aux arts décoratifs et industriels, aux métiers artisanaux, etc.

3° Organiser, avec le concours des musées du Cinquantenaire, un service itinérant de prêts des collections, avec services de conférences, syllabus, etc.

4° Favoriser la création, dans les grands centres régionaux ou les communes importantes, de centres culturels dans le but de favoriser la diffusion des arts plastiques et décoratifs régionaux, la défense des littératures nationales, etc.

Un autre membre souhaite — et il parlait, vraiment, au nom de la Commission unanime — que le Ministre de l'Instruction publique et les membres du Parlement et les fonction-

Verzoekt den Minister van Openbaar Onderwijs met meer aandacht nog dan zijn voorgangers de levensvraagstukken te onderzoeken die van belang zijn voor haar leden en er een billijke oplossing te willen aan geven;

Drukt den wensch uit dat de kinderen onder de 14 jaar niet meer zouden verplicht worden al te talrijke huiswerken te maken waardoor het hun niet meer mogelijk is te doen aan ontspanningsstudiën die ten zeerste noodig zijn zooals de muziekkunst, en dat aldus een der groote oorzaken van het overwerk, dat thans woedt, zou worden afgeschaft.

IV. — Voor de musea.

Een lid drukte den wensch uit dat het Departement :

1° Een meer doeltreffende politiek zou voeren op gebied van oprichting of uitbreiding der gewestelijke musea gewijd aan de plastische kunsten, aan de sierkunsten, aan de folklore, enz.;

2° Met de medewerking van het Departement van Economische Zaken en Middenstand tentoonstellingen en wedstrijden zou inrichten gewijd aan de sierkunsten, aan de nijverheidskunsten, aan de ambachten, enz.;

3° Met de medewerking der musea van het Jubelpark een rondreizenden dienst van leeningen der verzamelingen zou inrichten met dienst van voordrachten, syllabus, enz.;

4° De oprichting in de groote gewestelijke centra of in de belangrijke gemeenten zou bevorderen van cultureele centra ten einde de vulgarisatie van de gewestelijke plastische kunsten en sierkunsten te bevorderen alsmede de verdediging van de nationale litteraturen, enz..

Een ander lid wenscht, en hij sprak werkelijk uit naam van de eensgezinde Commissie, dat de Minister van Openbaar Onderwijs en de leden van het Parlement en de terzake gespeciali-

naires spécialistes en la matière accordent l'encouragement de visites beaucoup plus fréquentes aux musées.

Enfin, la Commission se range à l'opinion d'un de ses membres, en faveur d'une diffusion, d'une vulgarisation du goût de l'art, notamment en offrant aux communes les œuvres d'art dont le surnombre dans les salles du Département risque de tarir, dans une certaine mesure, l'achat d'œuvres aux artistes.

Le rapporteur se permet de conseiller aux sénateurs la lecture attentive de la brochure de M. Jean Capart sur le budget des Musées Royaux d'art et d'histoire, brochure dont le contenu a paru dans la revue *Le Flambeau* d'août 1938.

V. — Inspection des Académies de peinture.

Il arrive souvent que, suite à une visite d'inspection dans les cours des Académies de peinture créées par des communes, naît un rapport défavorable intéressant certains professeurs et l'on constate, alors, la suspension, voire la suppression de subsides.

C'est une pratique que la Commission est unanime à condamner, en ce sens que la Commission estime que les écoles artistiques doivent être mises, à ce propos, sur le pied des écoles techniques où les rapports de l'inspection sont envoyés aux Commissions administratives et portés obligatoirement à la connaissance du personnel directement intéressé.

VI. — Prix Ysaye.

A en juger par les résultats des épreuves de ce concours international, la Belgique a des mesures à prendre pour accroître — si l'on peut dire — la fierté nationale.

seerde ambtenaren, de aanmoediging van veelvuldiger bezoeken aan de musea zouden verleen.

Ten slotte deelt de Commissie de meening van een der leden, ten bate van een vulgarisatie van het streven naar kunst inzonderheid door aan de gemeenten de kunstwerken aan te bieden waarvan het al te groote aantal in de zalen van het Departement het gevaar oplevert in zekere mate den afkoop van werken van de kunstenaars stop te zetten.

De verslaggever is zoo vrij aan de senatoren de aandachtige lezing aan te bevelen van de brochure van den heer Jean Capart, over de begroting der Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis; de inhoud van deze brochure is verschenen in *Le Flambeau* van Augustus 1938.

V. — Inspectie der Academies voor schilderkunst.

Het valt vaak voor dat, als gevolg van een inspectiebezoek in de leergangen voor schilderen der academieën opgericht door gemeenten, een ongunstig verslag opgemaakt wordt tegen sommige leeraars; men stelt dan de schorsing, zelfs de afschaffing der toelagen vast.

Dit is een praktijk die de Commissie eensgezind afkeurt, in dezen zin dat zij acht dat de kunstscholen op dit gebied op denzelfden voet moeten geplaatst worden als de technische scholen, waar de rapporten der inspectie naar de bestuurscommissies gestuurd worden en verplichtend ter kennis gebracht worden van het rechtstreeks betrokken personeel.

VI. — Prijs Ysaye.

Te oordeelen naar de uitslagen der proeven van dezen internationalen wedstrijd, moet België maatregelen treffen om — als men het zoo uitdrukken — de nationale fierheid op te voeren.

Il semble que des épreuves de sélection devraient se faire, ici, deux ans avant l'époque du concours, années au cours desquelles les lauréats de ces épreuves éliminatoires trouveraient, grâce au Gouvernement, la possibilité matérielle et la tranquillité intellectuelle nécessaires à une préparation sévère en vue des décisives épreuves internationales.

* * *

Le présent rapport a été adopté à l'unanimité et votre Commission vous propose de même d'approuver le budget du Ministère de l'Instruction Publique pour 1939.

Le Rapporteur, *Le Président,*
L. MATAGNE. A. VERMEYLEN.

Het lijkt dat hier keurproeven zouden moeten ingericht worden twee jaar vóór het tijdstip van den wedstrijd, jaren gedurende dewelke de laureaten dezer vóórwedstrijden, dank zij de regeering, de stoffelijke mogelijkheid zouden vinden en de geestelijke rust noodig voor een strenge voorbereiding met het oog op de internationale uiteindelijke proeven.

* * *

Dit verslag werd eenparig aangenomen en uw Commissie stelt u eveneens voor de begroting van Openbaar Onderwijs voor 1939 goed te keuren.

De Verslaggever, *De Voorzitter,*
L. MATAGNE. A. VERMEYLEN.